

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

Łódź, dnia 28 kwietnia 2017 r.

Poz. 2363

UCHWAŁA NR XXXVIII/328/17 RADY MIASTA ZDUŃSKA WOLA

z dnia 10 kwietnia 2017 r.

w sprawie Gminnego programu opieki nad zabytkami miasta Zduńska Wola na lata 2017-2020

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 446, 1579 i 1948) oraz art. 87 ust. 1, 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z 2015 r. poz. 397, 774 i 1505, z 2016 r. poz. 1330, 1887 i 1948 oraz z 2017 r. poz. 60) uchwała się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny program opieki nad zabytkami miasta Zduńska Wola na lata 2017 – 2020, zgodnie z brzmieniem załącznika do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta.

§ 3. 1. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Łódzkiego.

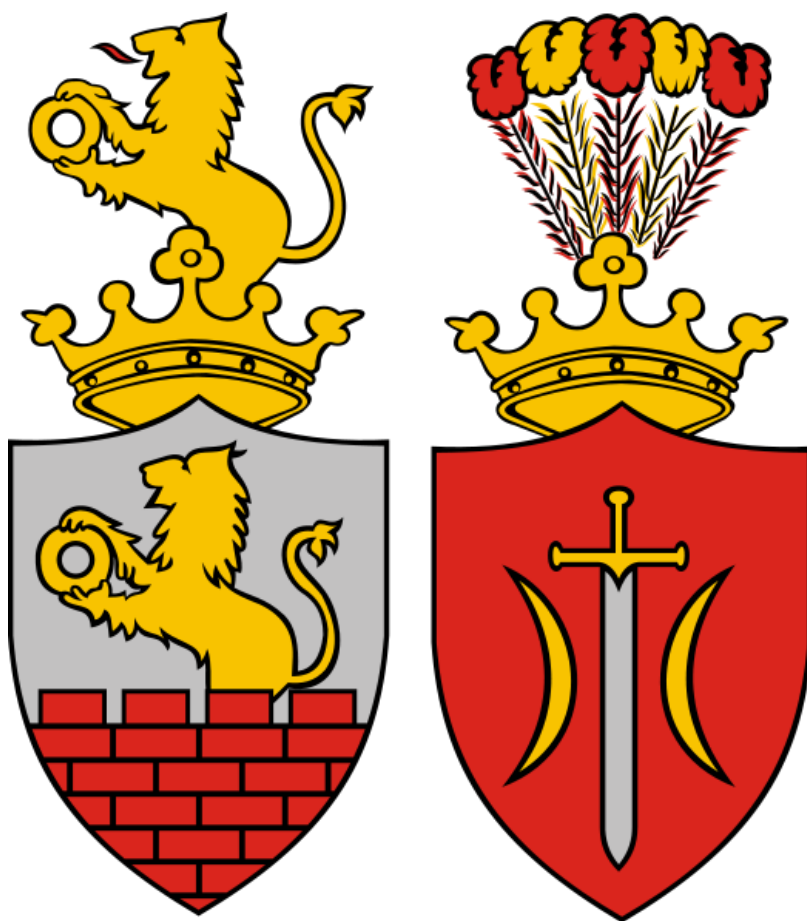
2. Uchwała podlega podaniu do publicznej wiadomości poprzez rozplakatowanie na tablicach ogłoszeń w Zduńskiej Woli w Urzędzie Miasta oraz w Pasażu Powstańców Śląskich i przy ul. 1-go Maja, a także poprzez zamieszczenie jej treści na stronie internetowej Urzędu Miasta.

Wiceprzewodniczący
Rady Miasta Zduńska Wola

Józef Matusiak

Załącznik do Uchwały nr XXXVIII/328/17
Rady Miasta Zduńska Wola
z dnia 10 kwietnia 2017 r.

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
MIASTA ZDUŃSKA WOLA NA LATA 2017 – 2020**

Spis treści:

1. Wstęp
2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego
  - 4.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego
  - 5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2017-2020 z dokumentami wykonanymi na poziomie miasta
  - 5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego miasta
    - 5.2.1. Charakterystyka miasta
    - 5.2.2. Zarys historii miasta
  - 5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony
    - 5.3.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków
    - 5.3.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków
  - 5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków
  - 5.5. Zabytki archeologiczne w gminnej ewidencji zabytków
  - 5.6. Krajobraz kulturowy i zabytki o najwyższym znaczeniu dla miasta
    - 5.6.1. Dziedzictwo materialne
    - 5.6.2. Dziedzictwo niematerialne
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego miasta. Analiza szans i zagrożeń
7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami miasta Zduńska Wola
8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki na zabytkami
9. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami
  - 9.1. Dotacje
  - 9.2. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
  - 9.3. Środki europejskie
10. Realizacja i finansowanie przez miasto Zduńska Wola zadań z zakresu ochrony zabytków
11. Bibliografia
12. Spis tabel.

1. Wstęp

Przedmiotem Gminnego programu opieki nad zabytkami miasta Zduńska Wola jest problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego miasta. Program określa kierunki działań w zakresie opieki nad zabytkami: wskazuje konieczne do wykonania zadania i sugeruje sposoby ich realizacji poprzez określenie podstawowych działań organizacyjnych, finansowych, promocyjnych i ochronnych. Niniejsze opracowanie sporządzono zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, ze zm.) oraz z wytycznymi Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Gminny program opieki nad zabytkami sporządzany jest przez Prezydenta, następnie po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, zostaje przyjęty przez Radę Miasta. Program ogłaszany jest w Dzienniku Urzędowym Województwa Łódzkiego. Sporządza się go na okres 4 lat, natomiast co 2 lata Prezydent przedstawia Radzie Miasta sprawozdanie z wykonania określonych w nim zadań.

Program ten stanowi kontynuację opracowanego Programu opieki nad zabytkami miasta Zduńska Wola na lata 2013-2016, który został przyjęty uchwałą nr XXX/375/12 Rady Miasta Zduńska Wola z dnia 20 grudnia 2012 r. Program został zaktualizowany w zakresie potencjału dziedzictwa kulturowego i źródeł finansowania oraz dostosowany do zmieniających się realiów dotyczących opieki nad zabytkami w części analizy SWOT, celów i działań.

Gminny program opieki nad zabytkami to dokument uzupełniający do innych aktów planowania. Jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Działania te określone są w odniesieniu do całego miasta, jako jednostki podziału administracyjnego, a nie odnoszą się jedynie do władz miasta, których bezpośredni wpływ na działalność instytucji sprawujących w różnej formie opiekę nad zabytkami jest ograniczony tylko do nielicznych. Głównym odbiorcą Programu jest lokalna wspólnota samorządowa. W zamierzeniu beneficjentami Programu mają stać się nie tylko prywatni właściciele czy użytkownicy obiektów zabytkowych, ale również mieszkańcy miasta. Istotnym celem Programu jest dążenie do osiągnięcia odczuwalnej i akceptowanej społecznie poprawy w zakresie: stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie miasta, szeroko pojmowanego zasobu dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego. Ważne jest, aby poprawa ta dokonywała się przy partycypacji mieszkańców miasta, w różnych formach ich życiowej aktywności (praca zawodowa, działalność społeczna, działania wynikające z prawa własności lub z użytkowania obiektów zabytkowych) zaangażowanych w opiekę nad zabytkami. Obowiązkiem władz publicznych w tym względzie jest z kolei pobudzanie i usprawnianie mechanizmów regulujących kwestie tej opieki oraz tworzenie i wspieranie inicjatyw mających taką opiekę na celu.

2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawę prawną opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami stanowi ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.), która mówi o obowiązku sporządzania przez samorządy wojewódzkie, powiatowe oraz gminne, na okres czterech lat programu opieki nad zabytkami.

W świetle ustawy ochrona zabytków to aktywność administracji publicznej, która ma na celu stworzenie sprzyjających okoliczności prawnych, finansowych i organizacyjnych, służących zachowaniu, zagospodarowaniu i utrzymaniu zabytków, zapobieganie zagrożeniom, niszczeniu, niewłaściwemu użytkowaniu, uszczupleniu zasobów zabytków, a także kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków oraz uwzględnianie tych zadań w kształtowaniu polityki planistycznej i środowiskowej. Terminem opieka nad zabytkami ustawa obejmuje działania właścicieli zabytków, które tworzą warunki dla naukowego badania zabytków, prowadzenia przy nich prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, zabezpieczenia i utrzymania ich samych oraz ich otoczenia w jak najlepszym stanie oraz popularyzowania i upowszechniania wiedzy o nich. W ustawie określono kwestie związane z ochroną i zarządzaniem dziedzictwem kulturowym, a szczególnie zagadnienia tworzenia krajowego programu ochrony i opieki nad zabytkami, organizację organów ochrony zabytków (zadania i kompetencje w zakresie ochrony zabytków wykonuje Generalny Konserwator Zabytków w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz wojewódzcy konserwatorzy zabytków działający w imieniu wojewodów), zakres i formy ochrony zabytków (którymi są: wpisanie do rejestru zabytków, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego oraz ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji

o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego), a także zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru. Zapisy ustawy, zwłaszcza w punktach dotyczących form ochrony zabytków, są komplementarne do zapisów ustaw o samorządzie terytorialnym (o planowaniu przestrzennym oraz o ochronie przyrody). Ponadto, ustawa dookreśla zakres zadań dotyczących ochrony zabytków i opieki nad nimi administracji samorządu gminnego i powiatowego.

Art. 87 ust. 2 cytowanej ustawy, wyznacza cele opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami i są one następujące:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Zabytki zostały objęte w Polsce ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju cywilizacyjnego oraz zadania państwa w zakresie ochrony określają artykuły 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Dookreślenie konstytucyjnego obowiązku państwa wraz z podziałem kompetencji na poszczególne organy administracji publicznej i instytucje państwowe następuje na poziomie ustawodawstwa zwykłego.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r., która zastąpiła starą ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r., powiązała ochronę zabytków z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, umieszczając to zagadnienie w kontekście naszego uczestnictwa w kulturze i historii całej Europy. Nowe prawo zostało dostosowane do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej.

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

Konstytucji RP (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. - Dz. U. nr 78 poz. 483 ze zm.) w przepisach:

Art. 5: „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.

Art. 6 ust. 1: „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz (...) udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.

Art. 86: „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.

Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.), która jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:

Art. 3: definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie, takie jak: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace

konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku.

W tym miejscu należy wyjaśnić pojęcie zabytku. Zabytek, jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Art. 4: objaśnia, że ochrona zabytków polega na podejmowaniu w szczególności przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

Art. 5: określa, w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „opieka nad zabytkami sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury”.

Art. 6: klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

„1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

- a) dziełami sztuki plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach,
- f) instrumentami muzycznymi,

- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
  - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
  - b) cmentarzyskami,
  - c) kurhanami,
  - d) relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

Art 7: reguluje następujące formy ochrony zabytków:

- 1) wpis do rejestru zabytków, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków;
- 2) uznanie za pomnik historii, zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego;
- 3) utworzenie parku kulturowego, w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Park kulturowy może utworzyć, na podstawie uchwały, rada gminy po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Dotyczą w szczególności: zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się również, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Rejestr zabytków - dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpis do rejestru historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwości wydania decyzji o wpisie do rejestru wchodzących w skład tych układów lub zespołu zabytków nieruchomych. Wpisanie zabytku nieruchomego do rejestru ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie decyzji o wpisie do rejestru tego zabytku. Wpisy do rejestru są wolne od opłat. Skreślenie z rejestru zabytków następuje na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy lub z urzędu, na podstawie decyzji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Na podstawie decyzji wojewódzki konserwator zabytków występuje z wnioskiem o wykreślenie wpisu z księgi wieczystej i z katastru nieruchomości. Informacja o skreśleniu ogłoszona jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Wykreślenia wolne są od opłat. Zabytek ruchomy wpisuje się do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków - na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję o wpisie z urzędu - w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.

Pomnik historii - Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w drodze rozporządzenia, może uznać za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może złożyć wniosek, o którym mowa w ust. 1, po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków. Cofnięcie uznania zabytku nieruchomego za pomnik historii następuje w trybie przewidzianym dla jego uznania. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może przedstawić Komitetowi Dziedzictwa Światowego wniosek o wpis pomnika historii na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO w celu objęcia tego pomnika ochroną na podstawie Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego.

Park kulturowy - tworzony jest w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Park może być powoływany przez radę gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 16 ust. 1: wskazuje radę gminy, jako organ tworzący park kulturowy. Jest on ustanawiany na podstawie uchwały, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 17: określa zakazy i ograniczenia dotyczące terenu parku kulturowego, związane z: prowadzeniem robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej, zmianami sposobu korzystania z zabytków nieruchomych, umieszczaniem tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1, składowaniem lub magazynowaniem odpadów, zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, składowania lub magazynowania odpadów.

Art. 18: „1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

- 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”.

Art. 19: wskazuje, że „1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) parków kulturowych.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności:

- 1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków”.

Art. 20: mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego wojewódzkich i miejscowych z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Art. 21: „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

Art. 22: „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych”.

Art. 89: wskazuje, że „organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków”.

Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 446 ze zm.), gdzie w art. 7 ust 1 pkt. 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się w innych obowiązujących ustawach, w tym:

Ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2016 r. poz. 778 ze zm.). Określa ona zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Ustawa, mówi także, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

Ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (Dz. U. z 2016 r. poz. 290 ze zm.) normującej działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbiórki obiektów budowlanych oraz określającej zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Jej przepisy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2017 r. poz. 519), która mówi między innymi o tym, że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych.

Ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2016 r. poz. 2134 ze zm.), której przepisy określają między innymi kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew, na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską.

Ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2016 r. poz. 2147 ze zm.). W jej rozumieniu celem publicznym jest między innymi: opieka nad nieruchomościami, stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa określa między innymi postępowanie wobec nieruchomości objętych prawną ochroną konserwatorską.

Ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2012 r. poz. 406 ze zm.). która mówi, że działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. (art. 1 ust. 2). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4). Art. 2 ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki - ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1, 2). Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, FilMOTEKA Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej - prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury. Do podstawowych zadań tych instytucji należy między innymi sprawowanie opieki nad zabytkami.

Ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2016 r. poz. 1817 ze zm.). W ramach ustawy, gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia).

Ustawie z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, tzw. Ustawa Krajobrazowa (Dz. U. z 2015 r. poz. 774 ze zm.). Ustawa definiuje pojęcie reklamy, szyldu, krajobrazu, krajobrazu kulturowego, krajobrazu priorytetowego. Nakłada też m.in. obowiązek sporządzania przez samorząd wojewódzki audytu krajobrazowego, w którym mają być zdefiniowane obszary krajobrazów priorytetowych, gdzie sejmik województwa ma mieć możliwość ustalania norm dotyczących wysokości, kształtu budynków i ewentualnego stosowania materiałów miejscowych lub tradycyjnej architektury. Ustawa wprowadza kary za nielegalne reklamy. Ponadto daje samorządom możliwość uchwalenia lokalnego kodeksu reklamowego, w którym określone zostaną zasady sytuowania m.in. nośników reklam.

Zasady ochrony zabytków, znajdujących się w muzeach i bibliotekach, zostały określone w:

Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2012 r. poz. 987 ze zm.) określającej podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów. Według przepisów ustawy „Muzeum jest jednostką organizacyjną nie nastawioną na osiąganie zysku, której celem jest trwała ochrona dóbr kultury, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie kontaktu ze zbiorami” (art. 1).

Zgodnie z ustawą muzeum realizuje powyższe cele poprzez:

- „1) gromadzenie dóbr kultury w statutowo określonym zakresie;
- 2) katalogowanie i naukowe opracowywanie zgromadzonych muzealiów;
- 3) przechowywanie gromadzonych dóbr kultury, w warunkach zapewniających im właściwy stan zachowania i bezpieczeństwo, oraz magazynowanie ich w sposób dostępny do celów naukowych;
- 4) zabezpieczanie i konserwację muzealiów oraz, w miarę możliwości, zabezpieczanie stanowisk archeologicznych oraz innych nieruchomych obiektów kultury materialnej i przyrody;
- 5) urządzanie wystaw;
- 6) organizowanie i prowadzenie badań, ekspedycji naukowych oraz prac wykopaliskowych;
- 7) prowadzenie działalności edukacyjnej;
- 8) udostępnianie zbiorów do celów naukowych i edukacyjnych;
- 9) zapewnianie właściwych warunków zwiedzania i korzystania ze zbiorów;
- 10) prowadzenie działalności wydawniczej” (art. 2).

Gmina jako podmiot tworzący (lub przejmujący) muzeum zobowiązana jest do:

- 1) zapewnienia środków potrzebnych do utrzymania i rozwoju muzeum;
- 2) zapewnienia bezpieczeństwa zgromadzonym zbiorom;
- 3) sprawowania nadzoru nad muzeum.

Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2012 r. poz. 642 ze zm.), mówiącej, iż biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe, służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy

Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2016 r. poz. 1506 ze zm.).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Gminny program opieki nad zabytkami miasta Zduńska Wola jest zgodny z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Dokumenty, do których odwołuje się gminny program połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym. Są to różnego rodzaju strategie, studia i programy, które dotyczą problematyki ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

Gminny program opieki nad zabytkami miasta Zduńska Wola zbieżny jest ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te wymienione są w następujących dokumentach:

Tezy do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami

Tezy do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami, opracowane przez zespół Rady Ochrony Zabytków przy Ministrze Kultury pod przewodnictwem prof. dr hab. Bogumiły Rouby, są niezwykle ważnym dokumentem, związanym z ochroną zabytków w Polsce. W dokumencie zapisano między innymi: „Ochrona i konserwacja zabytków jest istotnym elementem polityki kulturalnej Państwa, są one bowiem nie tylko śladem przeszłości, ale także cennym składnikiem kultury współczesnej, przyczyniającym się do kształtowania przyjaznego człowiekowi środowiska jego życia. (...) Ich zachowanie, ochrona i konserwacja jest działaniem ważnym w interesie publicznym ze względu na znaczenie zabytków w procesie edukacji,

humanizacji społeczeństwa, jego kulturowej identyfikacji, wreszcie także znaczenie dla sfery ekonomii i gospodarki”.

W opracowaniu zostały zawarte cele i zadania dla Programu Krajowego. Stwierdzono, że „celem Programu jest wzmocnienie ochrony i opieki nad tą istotną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce”.

Za istotne, uznano przypomnienie podstawowych zasad konserwatorskich porządkujących sferę ochrony zabytków, które dotyczą konserwatorów, pracowników urzędów, restauratorów dzieł sztuki, architektów, urbanistów, pracowników budowlanych, archeologów, badaczy, właścicieli i użytkowników, w tym duchownych.

Podstawowe zasady konserwatorskie:

- 1) zasady *primum non nocere* (z łac. - po pierwsze nie szkodzić);
- 2) zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych);
- 3) zasady minimalnej niezbędnej ingerencji;
- 4) zasady, zgodnie z którymi usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco;
- 5) zasady czytelności i odróżnialności ingerencji;
- 6) zasady odwracalności metod i materiałów;
- 7) zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

W dokumencie do opracowania krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami wyznaczone zostały następujące założenia w zakresie:

- uwarunkowań dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami: określenie stanu zabytków: nieruchomości, ruchomych i archeologicznych oraz stanu zabytków techniki, pomników historii i obiektów wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO. Dodatkowo ocena stanu służb związanych z ochroną i opieką nad zabytkami i stan uregulowań finansowych, organizacyjnych i prawnych,
- działań o charakterze systemowym: powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa; przygotowanie strategii i głównych założeń ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i wprowadzenie jej do polityki sektorowych,
- systemu finansowania: stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej,
- dokumentowania, monitorowania i standaryzacji metod działania: co oznacza ujednoczenie metod działań profilaktycznych, konserwatorskich, restauratorskich i ochronnych,
- kształcenia i edukacji: kształcenie profilaktyczne, podyplomowe i system uznawalności wykształcenia, edukacja społeczeństwa, edukacja właścicieli i użytkowników,
- współpracy międzynarodowej: współpraca z instytucjami i organizacjami, współpraca w obszarze Europy Środkowej.

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami 2014 - 2017

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014 - 2017 przyjęty został w dniu 24 czerwca 2014 r. przez Radę Ministrów. Dokument ma usprawnić nadzór nad służbami konserwatorskimi oraz określić źródła finansowania inwestycji i procedur administracyjnych związanych z wydawaniem decyzji oraz przyznawaniem funduszy na prace podejmowane przy zabytkach.

Uchwalony program jest pierwszym dokumentem porządkującym działania organów sprawujących opiekę nad zabytkami. Z programu będą pochodzić fundusze między innymi na szkolenia dla urzędników i ujednoczenie kwestii formalnych. Wśród zadań uwzględnionych w przyjętym dokumencie znalazło się porządkowanie rejestru zabytków oraz przygotowanie zasad oceny stanu zachowania zabytków nieruchomości. Program ma na celu także zwiększenie uspołecznienia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami poprzez promowanie takich

narzędzi jak konkursy, konsultacje z mieszkańcami i współpraca z mediami. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego zamierza przeznaczyć na jego realizację 26,5 mln zł. Dokument doprecyzowuje ponadto kompetencje samorządów w zakresie realizowania projektów konserwatorskich i rewitalizacyjnych. Zgodnie z nowymi ustaleniami Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Generalnego Konserwatora Zabytków, w ciągu najbliższych 3 lat zaangażowanie samorządów w opiekę nad zabytkami powinno znacznie wzrosnąć.

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013 wraz z Uzupełnieniem na lata 2004 - 2020

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013, przyjęta przez Radę Ministrów 21 września 2004 r., rozwinięta w 2005 r., poprzez przygotowane przez Ministerstwo Kultury uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020, jest podstawowym dokumentem rządowym, w którym w oparciu o rzetelną analizę podjęto próbę określenia zasad polityki kulturalnej państwa w warunkach rynkowych. Stanowi ona podstawę do dalszych systemowych rozwiązań w dziedzinie kultury. Misją tej strategii jest „zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów”.

Uznając kulturę za jeden z podstawowych czynników rozwoju regionów zapisano w strategii następujące priorytety:

- wzrost efektywności zarządzania kulturą,
- wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury,
- wzrost uczestnictwa i wyrównanie szans w dostępie do szkolnictwa artystycznego, dóbr i usług kultury,
- poprawa warunków działalności artystycznej,
- efektywna promocja twórczości,
- zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków,
- zmniejszenie luki cywilizacyjnej przez modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020 wprowadza programy operacyjne służące realizacji strategii. Jednym z nich jest Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

W programie wyróżnione zostały dwa komplementarne priorytety:

- rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych oraz rozwój kolekcji muzealnych. Podstawowym celem priorytetu jest poprawa stanu zachowania zabytków, kompleksowa ich rewaloryzacja, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę,
- zadania związane z zakupami dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych, zakupami starodruków i archiwaliów, konserwacji i digitalizacji muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych, wspieraniu rozwoju muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych.

Strategia Rozwoju Kraju 2020 - Aktywne społeczeństwo, Konkurencyjna gospodarka, Sprawne państwo

Strategia Rozwoju Kraju 2020 została uchwalona przez Radę Ministrów dnia 25 września 2012 r. Jest to główna strategia rozwojowa w średnim horyzoncie czasowym, wskazuje strategiczne zadania państwa, których podjęcie w perspektywie najbliższych lat jest niezbędne, by wzmocnić procesy rozwojowe. Strategia wyznacza trzy obszary strategiczne, w których będą się koncentrować główne zadania:

- 1) sprawne i efektywne państwo;
- 2) konkurencyjna gospodarka;
- 3) spójność społeczna i terytorialna.

W Strategii pojawiają się zapisy mówiące o wprowadzeniu obowiązku sporządzania planów zagospodarowania przestrzennego obszarów funkcjonalnych obejmujących obszary miejskie, a w szczególności metropolitalne, tereny wrażliwe rozwojowo, związane z ochroną między innymi dziedzictwa kulturowego (Cel I.1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem, Priorytet I.1.5. Zapewnienie ładu przestrzennego).

Drugim ważnym, podkreślonym przez strategię obszarem jest digitalizacja zasobów dziedzictwa narodowego oraz zapewnienie właściwego ich przechowywania (Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych, Priorytet II.5.3. Zapewnienie odpowiedniej jakości treści i usług cyfrowych; Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych, Priorytet III.2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych).

Ponadto wspierany będzie rozwój infrastruktury społecznej - w tym infrastruktury kulturalnej - oraz działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego, co stanowi ważny czynnik rozwoju i podnoszenia atrakcyjności gminy (Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych, Priorytet III.3.2. Wzmacnianie ośrodków wojewódzkich).

Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020

Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020 została przyjęta uchwałą nr 104 przez Radę Ministrów z dnia 18 czerwca 2013 r. Jest jedną z dziewięciu tzw. strategii zintegrowanych, służących wdrożeniu SRK 2020. Jako cel główny wskazano w niej wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno - gospodarczym Polski, w którego ramach określono cztery cele szczegółowe. W kontekście ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać można czwarty z celów „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego”, a zwłaszcza jego priorytet 4.1. „Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej”. Wytyczone tutaj kierunki działań to:

- 4.1.1. Tworzenie warunków wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym.
- 4.1.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu.
- 4.1.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

Walory i potencjał tkwiący w dziedzictwie kulturowym są postrzegane w strategii jako „kluczowy element potencjału kulturowego”, a tym samym jedna z „szans rozwojowych dla całego społeczeństwa”. W strategii podnosi się także kwestię znaczenia aktywnej partycypacji społecznej w ochronie zabytków i opiece nad nimi.

Koncepcja zagospodarowania przestrzennego kraju 2030

Koncepcja zagospodarowania przestrzennego kraju 2030 została przyjęta uchwałą nr 239 Rady Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Jest to najważniejszy dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie. Koncepcja ta kładzie szczególny nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, ponieważ decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Koncepcja formułuje także zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa, w tym powodziowego. W znacznie większym stopniu niż dotychczas uwzględnia problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej.

Jako cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków wskazano:

- ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu,
- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na terenach o niższym reżimie ochronnym,
- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich,

- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni: starych dzielnic mieszkaniowych, obiektów po-przemysłowych, pokolejowych, opuszczonych wsi przez przyjęcie regulacji z zakresu rewitalizacji obszarów miejskich i starych zasobów mieszkaniowych.

4.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Przy sporządzaniu Gminnego programu opieki nad zabytkami miasta Zduńska Wola omówiono uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy wynikające z dokumentów na poziomie:

- 1) **wojewódzkim:** Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020, Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego, Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie łódzkim na lata 2016 - 2019, Program rozwoju turystyki w województwie łódzkim na lata 2007 - 2020, Program rozwoju kultury w województwie łódzkim na lata 2014 - 2020;
- 2) **powiatowym:** Strategia rozwoju powiatu zduńskowolskiego na lata 2007 - 2020.

Gminny program opieki nad zabytkami miasta Zduńska Wola na lata 2017 - 2020 jest zgodny z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi w wojewódzkich i powiatowych dokumentach programowych oraz z dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej gminy.

Dokumenty opracowane na poziomie województwa i powiatu:

Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020 (SRWL 2020)

Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020 została przyjęta uchwałą nr XXXIII/644/13 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 26 lutego 2013 r. Jest to aktualizacja strategii opracowanej na lata 2007 - 2020, która została przyjęta uchwałą LI/865/2006 przez Sejmik Województwa Łódzkiego dnia 31 stycznia 2006 r.

Jest to najważniejszy dokument samorządu województwa, który określa wizję rozwoju, cele oraz główne działania zmierzające do ich osiągnięcia. Zakłada, że polityka regionalna będzie realizowana na dwóch płaszczyznach: horyzontalnej oraz terytorialno - funkcjonalnej. Polityka horyzontalna obejmie swym oddziaływaniem obszar całego województwa. Złożą się na nią trzy filary rozwoju regionu dotyczące sfery gospodarczej, społecznej i przestrzennej, dzięki którym możliwe będzie osiągnięcie spójności w rozwoju na poziomie regionalnym (spójność terytorialna) pozwalającej na zrównoważony rozwój województwa łódzkiego. W celu lepszego wykorzystania specyfiki poszczególnych obszarów województwa polityka horyzontalna została uzupełniona o politykę terytorialno - funkcjonalną, adresowaną do podmiotów funkcjonujących w wyznaczonych obszarach, oddziałującą na tereny obszarów miejskich, obszarów wiejskich oraz wyspecjalizowane obszary funkcjonalne wśród których znajdują się: Łódzki Obszar Metropolitalny, Zagłębie Górniczo - Energetyczne Belchatów Szczerców - Złoczew, Zagłębie Ceramiczno-Budowlane Opoczno - Tomaszów Mazowiecki, Obszar Rozwoju Intensywnego Rolnictwa, Obszary Turystyczne Dolin Rzecznych Pilicy, Warty i Bzury.

Wyznaczone cele strategiczne:

1. Region wykorzystujący potencjał endogeniczny do rozwoju inteligentnej gospodarki oparty na kreatywności i przedsiębiorczości mieszkańców.
2. Aktywne społeczeństwo obywatelskie z dobrym dostępem do usług publicznych, sprzyjające włączeniu społecznemu grup wykluczonych.
3. Zrównoważony rozwój przestrzenny regionu z silnie powiązaniem systemem osadniczym, z nowoczesną infrastrukturą i racjonalnie wykorzystywanymi zasobami środowiska przyrodniczego.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego został przyjęty uchwałą nr LX/1648/10 przez Sejmik Województwa Łódzkiego dnia 21 września 2010 r. Plan określa cele i kierunki rozwoju przestrzennego regionu. Realizację zapewniają projekty finansowane ze środków własnych samorządu województwa, samorządów lokalnych, budżetu państwa oraz funduszy Unii Europejskiej. Podstawowym źródłem finansowania jest Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego.

Do największych problemów z zakresu ochrony i kształtowania dziedzictwa kulturowego plan zalicza:

- 1) niedostatecznie kontrolowany proces urbanizacji obszarów atrakcyjnych kulturowo, szczególnie w obszarach miast historycznych;
- 2) brak obwodnic większości historycznych miast, gdzie występuje duże natężenie ruchu komunikacyjnego w strefach zabytkowych;
- 3) istnienie wielu obszarów zdegradowanych wymagających rewitalizacji;
- 4) brak zintegrowanego systemu informacji o obiektach zabytkowych do rewaloryzacji i rewitalizacji oraz odpowiedniego ich zagospodarowania;
- 5) brak miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz gminnej ewidencji zabytków i gminnych programów opieki nad zabytkami;
- 6) brak opracowań analitycznych i studialnych krajobrazu kulturowego;
- 7) zły stan techniczny licznych obiektów zabytkowych;
- 8) niską świadomość społeczną w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.

Na obszarze województwa znajdują się liczne zabytki, które świadczą o jego bogatej historii, zaczynając od najdawniejszych śladów osadnictwa po dobra kultury współczesnej. Źródłem potwierdzającym istnienie najdawniejszego osadnictwa są stanowiska archeologiczne, zewidencjonowane w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski, których ogólną liczbę szacuje się na ponad 20 tysięcy. Do rejestru zabytków wpisano 137 stanowisk.

Na terenie województwa zlokalizowane są także unikatowe zabytki romańskie, obiekty gotyckie, liczne obiekty architektury renesansowej.

W granicach województwa znajduje się ok. 100 miast historycznych, z których ok. 60 zachowało elementy swej struktury przestrzennej. Do rejestru zabytków z województwa wpisanych jest 31 miejskich, historycznych układów przestrzennych. Istotne miejsce wśród obiektów i obszarów zabytkowych zajmują również układy zieleni: parki, ogrody, aleje i cmentarze. Towarzyszą one pałacom i dworom oraz stanowią część składową założeń przestrzennych miast i wsi. Około 300 z nich wpisano do rejestru zabytków.

Pomimo wysokiej liczby zabytków w województwie są one postrzegane jako wysoce zaniedbane. W celu zapobiegania dalszej ich degradacji podjęto wiele postępowań w sprawie wpisów do rejestru obiektów i obszarów zabytkowych. Obecnie ogólna liczba wydanych decyzji o wpisie do rejestru zabytków nieruchomości wynosi około 2060, jednak jedna decyzja może obejmować kilka obiektów zabytkowych.

Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie łódzkim na lata 2016 - 2019

Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie łódzkim na lata 2016 - 2019 został przyjęty uchwałą nr XXV/319/16 przez Zarząd Województwa Łódzkiego dnia 21 czerwca 2016 r. Program określi strategiczne cele, działania i zadania w zakresie ochrony i kształtowania dziedzictwa kulturowego oraz tożsamości regionalnej w województwie.

Jest to trzecia edycja opracowywania Programu, która uwzględnia uwarunkowania wewnętrzne wynikające ze zmian w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, a także stanowi podsumowanie działań realizowanych w poprzednich latach. Głównym zagadnieniem Programu jest problematyka rewitalizacji unikatowych struktur zabytkowych, która w okresie nowej perspektywy finansowej została uznana za jedno z najważniejszych tematów związanych z atrakcyjnością krajobrazu kulturowego.

Program podtrzyma strategiczne cele, w zakresie dziedzictwa kulturowego ustalone w „Wojewódzkim programie opieki nad zabytkami w województwie łódzkim na lata 2012 - 2015” uwzględniające ochronę obiektów i obszarów zabytkowych prowadzącą do: poprawy stanu oraz podniesienia rangi obiektów i obszarów zabytkowych, zachowania i eksponowania zabytków archeologicznych, eksponowania zabytków ruchomych w muzeach i obiektach sakralnych; ochrony historycznych układów urbanistycznych i ruralistycznych poprzez rewitalizację układów przestrzennych miast i wsi; świadome kształtowanie tożsamości regionalnej realizowane poprzez: edukację kulturową mieszkańców województwa, wzmocnienie różnorodności kulturowej.

Program rozwoju turystyki w województwie łódzkim na lata 2007 - 2020

Program rozwoju turystyki w województwie łódzkim na lata 2007 - 2020 opracowywany został na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego.

W programie, zostały wyznaczone następujące zadania:

- określenie stanu zasobów turystycznych województwa łódzkiego,
- wzmocnienie i uwypuklenie roli turystyki, jako istotnego czynnika rozwoju społeczno - gospodarczego regionu,
- ułatwienie pozyskiwania celowych środków na finansowanie projektów turystycznych z funduszy unijnych,
- podjęcie próby integracji środowisk turystycznych województwa oraz propozycja koordynacji działań na rzecz rozwoju turystyki w regionie,
- wsparcie działań gmin, powiatów, organizacji pozarządowych oraz sektora prywatnego - na rzecz realizacji projektów turystycznych w regionie,
- poprawę komunikacji wewnętrznej regionu w zakresie turystyki,
- kreowanie spójnych rozwiązań w obszarze turystyki, wpływających na tożsamość regionu,
- koncentrację zasobów oraz prowadzonych działań w zakresie turystyki (poprawa synergii),
- lepsze wykorzystanie posiadanych zasobów i walorów,
- podniesienie efektywności działań promocyjnych w obszarze turystyki,
- określenie obszarów priorytetowych w województwie,
- wskazanie wizji rozwoju turystyki w województwie łódzkim.

Program składa się z dwóch części. Pierwszą część stanowi raport z diagnozy potencjału turystycznego Województwa Łódzkiego, opracowany według autorskiej metodologii PART S.A. pod nazwą Audyt Turystyczny. W drugiej części Programu, opisano strategiczne kierunki działania, obszary priorytetowe, system ewaluacji, monitoringu, źródła finansowania Programu oraz harmonogram działań koniecznych do realizacji w regionie. Podsumowaniem raportu jest analiza SWOT przygotowana na podstawie zebranych informacji podczas warsztatów i wielu spotkań przeprowadzonych na terenie województwa łódzkiego.

Program rozwoju kultury w województwie łódzkim na lata 2014 - 2020

Dnia 25 czerwca 2014 r. Zarząd Województwa Łódzkiego podjął uchwałę w sprawie przyjęcia „Programu rozwoju kultury w województwie łódzkim na lata 2014 - 2020”. Celem programu jest wytyczenie kierunków polityki kulturalnej w województwie łódzkim. Samorząd Województwa Łódzkiego przyjmuje na siebie rolę inicjującą i koordynującą politykę kulturalną regionu, ponadto pełni funkcję inspirującą samorządy lokalne oraz wszelkich nadawców i odbiorców komunikatów kultury do współdziałania na rzecz rozwoju regionu.

Program dzieli się na dwie części: diagnostyczną (syntetycznie podsumowującą dotychczasowe diagnozy dla obszaru kultury w województwie łódzkim) oraz część strategiczną. W pierwszej zebrano wnioski z przeprowadzanych w latach 2011 - 2013 spotkań sektorowych i opracowanych w tym okresie badań stanu kultury w województwie, wskazano też najważniejsze trendy rozwojowe, sporządzono analizę SWOT. W drugiej części znajdują się opis: założeń programowych, celów, rekomendowanych działań i informacja o wdrażaniu Programu.

W obszarze ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego omówiono szczegółowo następujące zagadnienia: dziedzictwo kulturowe województwa łódzkiego, tożsamość kulturowa, zabytki, muzea i skanseny, turystyka kulturowa, dostępność infrastruktury kultury, uczestnictwo w kulturze i oferta kulturalna w województwie łódzkim, infrastruktura kultury, uczestnictwo i oferta, preferencje kulturalne mieszkańców województwa łódzkiego w świetle prowadzonych badań, przemysły kultury i przemysły kreatywne w województwie łódzkim.

W oparciu o wyniki analizy SWOT, a także w związku z już obowiązującymi dokumentami strategicznymi wyznaczono 9 celów strategicznych:

- I. Wzmocnienie identyfikacji regionalnej.
- II. Rozwój kompetencji kulturowych.
- III. Partycypacja.

- IV. Profesjonalizacja sektora kultury.
- V. Instytucje otwarte dla wszystkich.
- VI. Włączenie instytucji kultury w międzynarodowy obieg.
- VII. Wykorzystanie obszarów i obiektów zabytkowych na cele związane z działalnością kulturalną/Zabytki dla kultury i turystyki.
- VIII. Estetyczna przestrzeń publiczna/spójność przestrzenna.
- IX. Uruchomienie potencjału przemysłów kultury oraz przemysłów kreatywnych.

Celom strategicznym przypisano 24 celów operacyjnych oraz rekomendowane działania. Zakłada się, że rekomendowane działania wskazane w Programie będą podejmowane przez Samorząd Województwa Łódzkiego, samorządy powiatowe i gminne, instytucje kultury, podmioty działające w sektorze edukacji, organizacje pozarządowe, twórców i artystów, przedsiębiorców, podmioty sponsorujące działalność kulturalną, inne podmioty. Samorząd Województwa Łódzkiego będzie wspierał te działania m.in. poprzez realizację projektów własnych, zlecanie zadań organizacjom pozarządowym w ramach konkursów, a także udzielanie dotacji instytucjom kultury, dla których jest organizatorem. Ponadto Samorząd Województwa Łódzkiego będzie pełnił rolę wspierającą sektor kultury w obszarach: promocji kultury jak i w doborze właściwych narzędzi wsparcia sektora.

Strategia rozwoju powiatu zduńskowolskiego na lata 2007 - 2020

Strategia rozwoju powiatu zduńskowolskiego na lata 2007 - 2020 została przyjęta uchwałą nr 14/XXXII/2001 przez Radę Powiatu Zduńskowolskiego dnia 3 kwietnia 2001 r., następnie zaktualizowana i przyjęta uchwałą nr VIII/85/07 Rady Powiatu z dnia 25 maja 2007 r. Jest to dokument określający politykę władz oraz jest koncepcją świadomego i systemowego sterowania długookresowym rozwojem powiatu.

Aktualny stan powiatu przedstawiony w diagnozie oraz przewidywane zmiany warunków zewnętrznych były podstawą do zaproponowania następującej misji powiatu: zdynamizowanie rozwoju powiatu i podniesienie jego atrakcyjności jako obszaru sprzyjającego zamieszkaniu ludzi i prowadzeniu działalności gospodarczej oraz dążenie do zwiększenia jego wewnętrznej spójności.

Realizacji i spełnieniu misji samorządu powiatu służą wyznaczone cele strategiczne i priorytetowe kierunki działań. Cele strategiczne uporządkowano, wyznaczając trzy priorytety rozwojowe, które w sposób kompleksowy obejmują główne sfery życia i działalności mieszkańców, a mianowicie:

- I. Sferę społeczną, w której priorytetem jest wzrost ogólnego poziomu cywilizacyjnego w powiecie.
- II. Sferę ekonomiczną, w której priorytetem jest rozwój gospodarczy i poprawa pozycji konkurencyjnej powiatu.
- III. Sferę środowiskową, w której priorytetem jest ochrona walorów zasobów przyrodniczych oraz poprawa stanu środowiska.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2017 - 2020 z dokumentami wykonanymi na poziomie miasta

Gminny program opieki nad zabytkami miasta Zduńska Wola zgodny jest z dokumentami:

Program ochrony środowiska dla Miasta Zduńska Wola na lata 2016 - 2019 z perspektywą do 2023 r.

Niniejszy Program jest kolejną edycją Programu Ochrony Środowiska dla Miasta Zduńska Wola. Poprzedni program został przyjęty Uchwałą nr XXVIII/289/04 Rady Miasta Zduńska Wola z dnia 25 listopada 2004 r. Program Ochrony Środowiska określa cele ekologiczne, priorytety, rodzaj i harmonogram zadań proekologicznych oraz sposoby osiągnięcia założonych celów, a także mechanizmy prawno - ekonomiczne i środki finansowe. Składa się z on dwóch części: zadań własnych, których przedsięwzięcia finansowane są w całości lub częściowo ze środków będących w dyspozycji miasta oraz z zadań koordynowanych, których zadania finansowane są ze środków przedsiębiorstw i pieniędzy zewnętrznych będących w dyspozycji organów i instytucji szczebla powiatowego, wojewódzkiego i centralnego.

Jako nadrzędną zasadę w Programie przyjęto zrównoważony rozwój, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli, zarówno współczesnych jak i przyszłych pokoleń.

Strategia Rozwoju Miasta Zduńska Wola do roku 2020

Strategia Rozwoju Miasta Zduńska Wola do roku 2020 została przyjęta uchwałą nr XIX/244/12 przez Radę Miasta Zduńska Wola dnia 1 marca 2012 r. Jest to aktualizacja Strategii, która obowiązywała do 2010 r.

Strategia koncentruje się głównie na wskazaniu aktualnego potencjału miasta i kierunków dalszego rozwoju miasta poprzez rozpoznanie kluczowych szans i wyzwań, mając na uwadze również zagrożenia i słabości.

Celem Strategii jest określenie głównych kierunków działań na najbliższą dekadę. W oparciu o nadrzędny cel polityki rozwoju miasta, jakim jest wspieranie mieszkańców oraz podnoszenie poziomu ich życia, zdefiniowane zostały wyzwania rozwojowe, jakie stoją przed miastem.

Stymulowanie rozwoju społeczno - gospodarczego, wzmocnienie pozycji Zduńskiej Woli w regionie, racjonalne kształtowanie ładu przestrzennego, rozwój potencjału ludzkiego i społecznego, właściwe funkcjonowanie opieki zdrowotnej i społecznej, kultura, sport to elementy, od których w dużej mierze zależy rozwój miasta, jakość życia w nim i sposób jego funkcjonowania. Określone w dokumencie cele, kierunki działań oraz zadania realizacyjne posłużą do racjonalnego i starannego planowania miejskich inwestycji.

W Programie wyznaczono następującą misję oraz wizję:

MISJA - Zduńska Wola znaczącym i silnym ośrodkiem w regionie, otwartym i atrakcyjnym miejscem do zamieszkania, miastem dbającym o poszanowanie środowiska naturalnego i zaangażowanym w realizację ambitnych inwestycji.

WIZJA - Zduńska Wola jako prężny ośrodek ukierunkowany na integrowanie działań mieszkańców i budowanie partnerstwa oraz miasto sprzyjające rozwojowi gospodarki, zapewniające warunki wzmocnienia potencjału mieszkańców i zrównoważonego rozwoju.

Głównym celem polityki rozwoju miasta jest wspieranie mieszkańców oraz podnoszenie poziomu ich życia.

W rozdziale 2.9. Kultura, sport i rekreacja opisano między innymi działalność kulturalną na terenie miasta, która stanowi tradycyjną i znaczącą sferę aktywności mieszkańców Zduńskiej Woli. Przejawia się to w zaangażowaniu domów kultury, stowarzyszeń, szkół, klubów i osób prywatnych. Rokrocznie w mieście odbywają się imprezy plenerowe: „Dni Zduńskiej Woli”, „Pożegnanie wakacji”, „Jarmark Zduńskowski”, „Święto Miasta” oraz „Sylwester pod gwiazdami”. W Zduńskiej Woli funkcjonują następujące miejskie instytucje kultury: Miejski Dom Kultury, Miejska Biblioteka Publiczna im. Jerzego Szaniawskiego, Muzeum Historii Miasta Zduńska Wola, Skansen Lokomotyw w Karsznicach, Muzeum Pamięci św. Maksymiliana Marii Kolbego.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Zduńska Wola

Pierwsza edycja Studium została przyjęta uchwałą nr XV/178/99 Rady Miejskiej w Zduńskiej Woli z dnia 28 października 1999 r. Dokument ten sporządzono na podstawie ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym. Dnia 29 czerwca 2006 roku Rada Miasta Zduńska Wola uchwałą nr LVI/517/06 dokonała zmiany ww. opracowania.

Obecnie obowiązujące Studium przyjęto uchwałą nr XXX/374/12 Rady Miasta Zduńska Wola z dnia 20 grudnia 2012 r. Niemniej w dniu 25 września 2014 r. (uchwała nr LV/667/14) stwierdzono potrzebę przystąpienia do sporządzenia kolejnej jego zmiany.

Studium jest dokumentem planistycznym, określającym politykę przestrzenną miasta oraz lokalne zasady zagospodarowania przestrzennego, przy uwzględnieniu uwarunkowań, celów i kierunków polityki przestrzennej państwa, województwa, powiatu.

W Studium, w rozdziale 2, w podrozdziale 3. Środowisko kulturowe, znalazły się następujące elementy, kształtujące krajobraz kulturalny miasta:

- zarys historii rozwoju przestrzennego miasta,
- synteza rozwoju i przemian,

- ocena planu, wnioski konserwatorskie,
- analiza zabudowy - metoda,
- charakterystyka i ocena zabudowy,
- obiekty wyróżniające się (kościół),
- pozostałe budynki użyteczności publicznej,
- budynki mieszkalne,
- zachowane charakterystyczne zespoły przemysłowe i magazynowe,
- krajobraz,
- postulaty konserwatorskie,
- formy kontroli.

Wskazano, że ważnym elementem przestrzeni miasta, spełniającym dużą rolę kulturotwórczą są zachowane po dziś dzień obiekty dziedzictwa kulturowego, świadczące o rodowodzie Zduńskiej Woli.

Za kryterium oceny planu przyjęto czas - im starsze tym cenniejsze, oraz wartości przestrzenne. Za najcenniejsze i podlegające ochronie uznano elementy planu z okresu powstania miasta i jego wczesnego rozwoju, a więc Rynek (Plac Wolności) wraz z wychodzącymi z narożników ulicami Stefana (Sieradzka), Honoraty (Łaska) i Petroneli (Kościelna) oraz, na przedłużeniu przekątnych placu, ulicami Juliusza i Maurycego (Getta Żydowskiego). Bezwzględnej ochronie podlegają również przebieg i szerokość w liniach rozgraniczających ulic Ogrodowej i Szadkowskiej (Warszawskie Przedmieście) oraz nakierowanych na dwór Złotnickiego ulic Kościuszki - Dąbrowskiego (Złotnickiego), Złotej i Paprockiej (w granicach administracyjnych z 1825 r.). Ochronie podlega teren Jurydyki oraz układ przestrzenny ulic i placów całego rejonu zawartego pomiędzy ulicami Łódzką, Sieradzką, Stefana Złotnickiego, Łaską i Osmolińską.

Na ochronę zasługują również zachowane do dzisiaj linie wewnętrznego podziału (pierwotna, regularna parcelacja), a tam, gdzie to jest możliwe, również ich odtworzenie. Dotyczy to przede wszystkim strefy przyulicznej, w przypadku zabudowy tworzącej zwartą pierzeję czytelne uwidocznienie tych podziałów na elewacji frontowej zespołu (np. odtworzenie północnej pierzei Placu Wolności).

Analiza zabudowy uwzględniła materiały znajdujące się w posiadaniu wojewódzkiego konserwatora zabytków w Sieradzu tj. rejestr zabytków, karty ewidencyjne oraz karty adresowe. Formalnie, bezwzględnej ochronie podlegają obiekty wpisane do rejestru na terenie miasta. Ochronie podlegają również obiekty znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków sporządzonej wg wykazu wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Na terenie miasta najcenniejszymi elementami, które powinny podlegać ochronie konserwatorskiej są:

- układ rozplanowania z siecią ulic, linią zabudowy, zachowanymi historycznymi podziałami własnościowymi,
- sylweta miasta z elementami dominant architektonicznych,
- zespoły zabudowy rękodzielników z przełomu XIX i XX stulecia,
- skala zabudowy i charakter pierzei,
- zachowane elementy zabudowy przemysłowej z okresu wielkiego uprzemysłowienia,
- zabudowa osiedla kolejowego w Karsznicach - układ rozplanowania wraz z komponowanym układem zieleni publicznej,
- układy przestrzenne istniejących terenów zieleni stanowiące pozostałości dawnych parków, tereny starodrzewu i nasadzeń przydrożnych,
- układy przestrzenne zabytkowych cmentarzy,
- obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków, w tym Dom Urodzin św. Maksymiliana Marii Kolbego wraz z zagospodarowanym otoczeniem,

- obiekty znajdujące się w wykazie zabytków w wojewódzkiej ewidencji - ślady występowania osadnictwa pradziejowego.

Na obszarze starego miasta i wszędzie tam, gdzie występuje w większej ilości wyróżniona, stara zabudowa, należy zachować zasadę ciągłości i kontynuacji. Nowa zabudowa powinna skalą, śladem dawnych podziałów, linią zabudowy i formą nawiązywać do istniejącej. Chodzi o to, aby w każdym momencie projektowania i realizacji, nowa zabudowa i adaptowana stara tworzyły harmonijną całość.

Na terenie cmentarzy obowiązuje ochrona ich układu przestrzennego i zieleni. Ochronie podlegają również stare, okazałe groby, niejednokrotnie reprezentujące wysoki poziom architektoniczny lub określony styl.

Podstawowym celem wśród postulatów konserwatorskich jest utrzymanie w należytych stanie zachowanych elementów dziedzictwa kulturowego, co zagwarantuje dalsze budowanie tożsamości miasta oraz umacnianie lokalnych więzi. Odpowiednia realizacja założeń polityki przestrzennej w zakresie ochrony obiektów kultury materialnej będzie prowadziła do kształtowania ładu przestrzennego i eksponowania najbardziej atrakcyjnych elementów środowiska miasta. Główne kierunki działań powinny zmierzać do:

- niezbędnych prac konserwatorskich związanych z rewaloryzacją i ochroną przed degradacją środowiska kulturowego,
- kształtowania przestrzeni kulturowej, która generować będzie rozwój innych dziedzin życia (rekreacji, turystyki czy innej działalności gospodarczej),
- odpowiedniego zagospodarowania krajobrazu kulturowego, co podniesie rangę zabytkowych obiektów, układu przestrzennego miasta i obszarów w otoczeniu zespołu staromiejskiego,
- przeprowadzenia prac remontowych w istniejącej staromiejskiej zabudowie miasta, wprowadzenie nowej zabudowy położonej w bezpośrednim sąsiedztwie zabudowy zabytkowej odpowiadającej jej skalom i charakterom.

W oparciu o przeprowadzone analizy, działając w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (WKZ) w Sieradzu, wyznaczono:

1) strefy „B” ochrony konserwatorskiej obejmujące:

- a) centralny rejon starego miasta, położony w rejonie ulic: Sieradzkiej, Ogrodowej, Szadkowskiej, Pomorskiej, Łódzkiej, Przejazd, Placu Krakowskiego, Jana Kilińskiego, Łaskiej, Pivnej, Dolnej, Kościelnej i Adama Mickiewicza. Ochronie podlega: rozplanowanie (sieć uliczna, linie rozgraniczające, zachowane historyczne podziały własnościowe), charakter pierzei i skala zabudowy, zespoły zabudowy rzemieślniczej, wcześniej czynszowej i kamienice, zachowane fragmenty zabudowy fabrycznej, zieleni uliczna. Ochronie podlegają obiekty znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków (w tym zabytki wpisane do rejestru). Wymiana istniejącej substancji dotyczy jedynie: bezwartościowej zabudowy gospodarczej i obiektów dysharmonizujących, bardzo złego stanu technicznego, uzasadniającego nieopłacalność remontu, potrzeb poprawy warunków funkcjonalno - ekologicznych kwartału, potrzeb realizacji i poprawy układu komunikacyjnego miasta;

2) strefy „K” ochrony krajobrazu obejmujące:

- a) park (dawny dworski) położony na obszarze dawnej Jurydyki, pomiędzy ulicami: Kościelną, Dolną, Piwną; związany z zespołem kościoła parafialnego i dworu Żłotnickiego. Ochronie podlega: istniejąca zielen (w tym starodrzew), układ przestrzenny, walory krajobrazowe (ukształtowanie terenu, wody otwarte), warunki ekspozycji obiektów architektonicznych. Obowiązuje zakaz wprowadzania i utrwalania dysharmonizujących obiektów budowlanych lub elementów rozplanowania. Dopuszcza się jedynie lokalizacje obiektów niesprzecznych z funkcją parku, wpisanych w układ przestrzenny (mała architektura, rzeźby, ławki, oświetlenie itp.),
- b) park (las) towarzyszący willi Lipowskiego przy ulicy Agrestowej. Ochronie podlega istniejąca zielen, warunki ekspozycji willi,
- c) park (las) towarzyszący zabudowie sióstr zakonnych (d. dom Hillów) przy ulicy Opiesińskiej. Ochronie podlega istniejąca zielen oraz warunki ekspozycji wyróżnionej zabudowy;

- 3) strefę „W” ochrony archeologicznej Wyznacza się strefę ochrony archeologicznej - obszar, o domniemanej na podstawie badań oraz innych wskazówek, zawartości ważnych reliktywów archeologicznych, rejon osadnictwa pradziejowego i historycznego. Obejmuje on teren położony wzdłuż doliny rzeki Pichny k. Zduńskiej Woli w gminie Zduńska Wola, a mający początek w obrębie miasta, na północ od torów kolejowych a na południe od nich poprzez osiedle Wodna, część osiedla Zachód i dalej na południowy wschód w pasie szerokości po około 0,5 km po obydwu stronach rzeki Pichny k. Zduńskiej Woli oraz osiedla Złota i Południe. Na terenie miasta zlokalizowanych jest 11 obiektów archeologicznych. Na obszarze strefy inwestora lub wykonawcę inwestycji obowiązuje pisemne zawiadomienie WKZ o planowanych robotach ziemnych i ich zakresie, Dotyczy to głównie prac przy dużych inwestycjach, jak trasy komunikacyjne, rurociągi, zespoły obiektów. Jest to obszar obserwacji archeologicznych, na którym wszelkie działania inwestycyjne, zarówno powierzchniowe jak i liniowe, powinny być prowadzone pod nadzorem archeologa.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego miasta Zduńska Wola

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi określa przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z dokumentami prawnymi określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obie te ustawy wraz z ww. przepisami prawa dają narzędzie ochrony zabytków - miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Ustawy te stanowią także podstawę uczestnictwa wojewódzkiego konserwatora zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów.

Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego dotyczy nie tylko konkretnych obiektów i obszarów zabytkowych, lecz także wszelkich aspektów zagospodarowania przestrzennego ustalane w planie dla całego obszaru opracowania.

Zgodnie z treścią art. 18 i art. 19 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się m. in. przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W planach w szczególności:

- 1) uwzględnia się ustalenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami;
- 4) uwzględnia się ochronę:
  - a) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
  - b) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
  - c) parków kulturowych;
- 5) uwzględnia się ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami;
- 6) w zależności od potrzeb, ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego miasta Zduńska Wola jako akty prawa miejscowego stanowią podstawę planowania przestrzennego. Mają one wiążące i nadrzędne znaczenie dla gospodarki nieruchomości. Ustalenia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i krajobrazu w MPZP powinny sprzyjać ochronie otoczenia zabytków przed zbyt intensywną działalnością gospodarczą oraz umożliwić uniknięcie inwestycji, które mogłyby zubożyć krajobraz kulturowy.

Dla około 23% powierzchni miasta Zduńska Wola opracowano miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Obecnie obowiązuje ich 35:

1. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Zduńskiej Woli po południowej stronie ulicy Łaskiej na odcinku od skrzyżowania z ulicą Murarską do wiaduktu zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Nr XXI/148/96 z dnia 15.02.1996 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Sieradzkiego Nr 6 poz. 34 z 22.04.1996 r.

2. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Zduńskiej Woli w granicach ulic: Powstańców Śląskich, Łaskiej Piwnej i Złotnickiego zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Nr XXXIX/281/97 z dnia 28.08.1997 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Sieradzkiego Nr 18 poz. 65 z 30.10.1997 r.
3. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Zduńskiej Woli w pasie przyulicznym ulic: Olimpijska, Sportowa, Piłkarska i Leśmiana zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Nr XL/292/97 z dnia 25.09.1997 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Sieradzkiego Nr 19 poz. 66 z 7.11.1997 r.
4. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Zduńskiej Woli w rejonie ulicy Wodnej i Opiesińskiej zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Nr XLIV/322/97 z dnia 29.12.1997 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Sieradzkiego Nr 7 poz. 24 z 16.03.1998 r.
5. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Zduńskiej Woli w rejonie ulic: Złotnickiego i Kościelnej zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Nr XLIV/323/97 z dnia 29.12.1997 r. opublikowany w Dz. Urz. Woj. Sieradzkiego Nr 8 poz. 26 z 20.03.1998 r.
6. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Zduńskiej Woli w rejonie ulic: Paderewskiego, Złotej, Zduńskiej i Paprockiej zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Nr XLIX/370/98 z dnia 28.05.1998 r. opublikowany w Dz. Urz. Woj. Sieradzkiego Nr 15 poz. 53 z dnia 10.08.1998 r.
7. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Zduńskiej Woli w rejonie ulic: Paprocka, Szymanowskiego i Staffa zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Nr III/23/98 z dnia 17.12.1998 r. opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 11 poz. 38 z 18.02.1999 r.
8. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Zduńskiej Woli w rejonie ulic: Zielonej, Fabrycznej, Przejazd, Plac Krakowski, Królewskiej, Łaskiej, Juliusza i Plac Wolności, Żeromskiego, zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Nr XXV/356/00 z dnia 7.09.2000 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 125 poz. 715 z 19.10.2000 r.

Uchwała Nr XV/151/07 Rady Miasta Zduńska Wola z dnia 29 listopada 2007 r. zmieniająca uchwałę (Nr XXV/356/00) w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu Miasta Zduńska Wola, w rejonie ulic: Łaska, Plac Wolności, Juliusza, Zielona, Przejazd, Żeromskiego, Królewska. opublikowana w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 9 poz. 97 z 11.01.2008 r.
9. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Zduńskiej Woli w rejonie ulic: Złotnickiego, Piwnej, Dolnej i Kościelnej zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Nr XXIII/320/00 z dnia 25.05.2000 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 101 poz. 543 z 31.07.2000 r.
10. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Zduńskiej Woli w rejonie ulic: Wiosennej i Narciarskiej zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Nr XXXIV/421/01 z dnia 01.03.2001 r. opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 77 poz. 765 z 10.05.2001 r.
11. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Zduńskiej Woli w rejonie ulic: Getta Żydowskiego i Tymienickiej zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Nr XXXIV/422/01 z dnia 01.03.2001 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 53 poz. 512 z 9.04.2001 r.
12. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Zduńskiej Woli w rejonie ulicy Widawskiej zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Nr XXXIX/480/2001 z dnia 28.06.2001 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 161 poz. 2232 z 18.08.2001 r.
13. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Zduńskiej Woli w rejonie ulicy Traugutta zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Nr XXXVIII/477/01 z dnia 31.05.2001 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 119 poz. 1303 z 29.06.2001 r.
14. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Zduńskiej Woli w rejonie ulicy Łaskiej na odcinku od ulicy Klasztornej do ulicy Świerkowej zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Nr XLVII/553/01 z dnia 28.12.2001 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 38 poz. 1045 z 14.02.2002 r.
15. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Zduńskiej Woli w rejonie ulic: Plac Wolności, Kościelnej, Mickiewicza, Tkackiej, Sieradzkiej zatwierdzony uchwałą Rady Miasta

Nr LII/593/02 z dnia 6.06.2002 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 168 poz. 2426 z 17.07.2002 r.

Uchwała Nr XV/152/07 Rady Miasta Zduńska Wola z dnia 29 listopada 2007 r. zmieniająca uchwałę (Nr LII/593/02) w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu Miasta zduńska Wola, dla terenu położonego w rejonie ulic: Plac Wolności, Kościelna, Mickiewicza, Tkacka i Sieradzka opublikowana w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 9 poz. 98 z 11.01.2008 r.

16. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru położonego w Zduńskiej Woli w rejonie ulic: Łódzkiej i Getta Żydowskiego zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Nr IV/17/02 z dnia 13.12.2002 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 19 poz. 220 z 3.02.2003 r.
17. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Zduńskiej Woli w rejonie ulic: Paprockiej i Wrzosowej zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Nr XVII/167/03 z dnia 27.11.2003 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 4 poz. 43 z 10.01.2004 r.
18. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Zduńskiej Woli w rejonie ulic: Juliusza, Plac Wolności, Getta Żydowskiego i Łódzkiej zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Nr XV/153/03 z dnia 30.10.2003 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 13 poz. 162 z 22.01.2004 r.
19. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Zduńska Wola dla terenu położonego w rejonie ulic: Juliusza, Zielonej, Kilińskiego i Łódzkiej zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Nr XXVIII/287/04 z dnia 25.11.2004 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 16 poz. 189 z 20.01.2005 r.
20. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Zduńska Wola dla terenu położonego w rejonie ulic: Jodłowej, Borowej i Świerkowej zatwierdzony uchwałą Nr XXVIII/288/04 z dnia 25.11.2004 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 16 poz. 190 z 20.01.2005 r.
21. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Zduńska Wola dla terenu położonego w rejonie ulic: Sieradzkiej i Tkackiej, zatwierdzony uchwałą Nr XXIX/304/04 z dnia 23.12.2004 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 44 poz. 485 z 17.02.2005 r.
22. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Zduńska Wola dla terenu położonego w rejonie ulic: Paprockiej, Głównej i Bocznej zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Nr XLVI/409/05 z dnia 24.11.2005 r. opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 100 poz. 799 z 28.03.2006 r.
23. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Zduńska Wola dla terenu położonego w rejonie ulic: Dolnej, Paprockiej, K. Szymanowskiego, Złotej zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Nr XLVI/410/05 z dnia 24.11.2005 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 84 poz. 705 z 17.03.2006 r.
24. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Zduńska Wola dla terenu położonego w rejonie ulic: Królewskiej, Żeromskiego, Kilińskiego i Łaskiej zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Nr XXXV/330/05 z dnia 28.04.2005 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 205 poz. 2112 z 2.07.2005 r.
25. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Zduńska Wola obejmujący obszar w rejonie ulic: Kanałowej, Moniuszki, Lipowej zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Nr XXX/322/08 z dnia 18.12.2008 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 5 poz. 14 z dnia 22.01.2009 r.
26. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Zduńska Wola obejmujący obszar w rejonie ulic: Konwaliowej, Łaskiej i Łódzkiej zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Nr XVIII/199/08 z dnia 29.02.2008 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 112 poz. 192 z dnia 11.04.2008 r.
27. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Zduńska Wola obejmujący obszar położony w rejonie ulic: Łódzkiej, Spacerowej, Zielonej i Szkolnej, zatwierdzony uchwałą nr IX/75/11 Rady Miasta Zduńska Wola z dnia 26.05.2011 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 202 poz. 2072 z dnia 13.07.2011 r.
28. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Zduńska Wola obejmujący obszar położony w rejonie ulic: Łódzkiej, Dąbrowskiego, Szpitalnej i Królewskiej, zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Nr XLVIII/458/10 z dnia 25.03.2010 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 123 poz. 975 z dnia 30.04.2010 r.

29. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Zduńska Wola obejmujący obszar położony w rejonie ulic: Piotra Skargi, Spółdzielczej, Bolesława Leśmiana, Kombatantów i Partyzantów zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Nr IV/17/10 z dnia 23.12.2010 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 15 poz. 142 z dnia 22.01.2011 r.
30. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Zduńska Wola obejmujący obszar położony w rejonie ulic: Królewskiej, Żeromskiego, Kilińskiego i Łaskiej dla części terenu w rejonie ulic: Łaskiej i Królewskiej, zatwierdzony uchwałą Rady Miasta Nr LX/604/10 z dnia 28.10.2010 r., opublikowany w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 344 poz. 3057 z dnia 03.12.2010 r.
31. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Zduńska Wola obejmujący obszar położony w rejonie ulic: Juliusza, Fabrycznej, Dąbrowskiego, Żeromskiego, Królewskiej, Łaskiej i Placu Wolności zatwierdzony uchwałą nr VII/51/11 Rady Miasta Zduńska Wola z dnia 31 marca 2011 r., opublikowaną w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 136 poz. 1254 z dnia 12 maja 2011 r.
32. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu Miasta Zduńska Wola obejmujący obszar położony w rejonie ulic: Paderewskiego, Zduńskiej, Złotej i Orzeszkowej zatwierdzony uchwałą nr LI/625/14 Rady Miasta Zduńska Wola z dnia 26 czerwca 2014 r., opublikowaną w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego poz.3016 z dnia 8 sierpnia 2014 r.
33. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Zduńska Wola obejmujący obszar położony w rejonie ulic: Juliusza, Placu Wolności I Getta Żydowskiego zatwierdzony uchwałą nr XXV/295/12 Rady Miasta Zduńska Wola z dnia 28 czerwca 2012 r., opublikowaną w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego rocznik 2012, poz. 2351 z dnia 2 sierpnia 2012 r.
34. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu Miasta Zduńska Wola obejmujący obszar położony w rejonie ulicy Adama Mickiewicza zatwierdzony uchwałą nr XLI/500/13 Rady Miasta Zduńska Wola z dnia 24 października 2013 r., opublikowaną w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego poz. 5072 z dnia 28 listopada 2013 r.
35. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu Miasta Zduńska Wola obejmujący obszar położony w rejonie ulicy Karsznickiej zatwierdzony uchwałą nr IX/69/15 Rady Miasta Zduńska Wola z dnia 19 czerwca 2015 r., opublikowaną w Dz. Urz. Woj. Łódzkiego poz. 3043 z dnia 31 lipca 2015 r.

Dodatkowo miasto jest w trakcie opracowywania 11 nowych planów oraz 3 zmian planów.

Poza wyżej wymienionymi dokumentami opracowano Lokalny Program Rewitalizacji dla Miasta Zduńska Wola do 2020 r. (uchwała nr XXXII/262/16 Rady Miasta Zduńska Wola z dnia 29 grudnia 2016 r. w sprawie przyjęcia Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Miasta Zduńska Wola do roku 2020 oraz uchwała nr XXXV/282/17 Rady Miasta Zduńska Wola z dnia 16 lutego 2017 r. zmieniająca uchwałę w sprawie przyjęcia Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Miasta Zduńska Wola do roku 2020).

5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego miasta

5.2.1. Charakterystyka miasta

Miasto Zduńska Wola jest stolicą powiatu zduńskowolskiego. Miasto usytuowane jest w środkowo - zachodniej części województwa łódzkiego, w centralnej części powiatu zduńskowolskiego. Miasto Zduńska Wola graniczy z trzema gminami:

- od południa - Gmina Zapolice,
- od zachodu, północy i północnego - wschodu - Gmina Zduńska Wola,
- od południowego - wschodu - Gmina Sędziejowice (powiat łaski).

W mieście krzyżują się dwie ważne magistrale kolejowe Warszawa - Łódź - Wrocław oraz Śląsk - Gdynia. Przez miasto przebiega droga wojewódzka.

Miasto Zduńska Wola posiada nieformalny pod kątem administracyjnym podział na osiedla. Ich nazwy są powszechnie stosowane i występują także na mapach topograficznych Polski. Należą do nich m.in. osiedla: Osmolin, Różana, Nowe Miasto, Zduny, Karsznice, Stęszycy. Na terenie miasta dominuje płaska wyrównana powierzchnia ze spadkiem w kierunku zachodnim oraz południowo - wschodnim.

Według fizyczno - geograficznego podziału Polski, obszar Zduńskiej Woli należy do Wysoczyzny Łaskiej w Makroregionie Niziny Południowowielkopolskiej. Rzeźba terenu jest mało urozmaicona.

Pod względem hydrograficznym miasto położone jest w dorzeczu rzeki Warty, na dziale dwóch zlewni: rzeki Pichny (bezpośredniego dopływ rzeki Warty) i Tymianki (dopływu rzeki Grabi). Ponad 80% powierzchni miasta (część zachodnia, północna i środkowa) zlokalizowane jest w zlewni rzeki Pichny.

W obrębie miasta lasy zajmują powierzchnię 110 ha, co stanowi 5% jego ogólnej powierzchni.

5.2.2. Zarys historii miasta

Pierwsze wzmianki o Zduńskiej Woli pojawiły się w latach 1403 - 1405, choć sama istniejąca w tym miejscu osada Zduny znana była już wcześniej. Nazwa Zduńska Wola sugerowała jej status jako służebnej wsi w średniowiecznym zespole grodowym. Początki miasta sięgają jednak czasów znacznie późniejszych. Prawa miejskie zostały nadane osadzie staraniem dziedzica tych dóbr - Feliksa Złotnickiego, łowczego Szadkowskiego - w 1773 r. i dotyczyły części wsi Zduńskiej Woli zwanej Czekajem (w tym miejscu odbywały się targi, na które dziedzic otrzymał królewski przywilej).

Na przełomie XVIII i XIX w. osada utraciła prawa miejskie i ponownie formalnie stała się wsią. Mimo to utrzymała charakter małego ośrodka miejskiego. Początek XIX w. to okres coraz szybszego rozwoju Zduńskiej Woli. Działo się tak za sprawą dużej migracji tkaczy, którzy w 1816 r. założyli tu własny cech. Kolejny z właścicieli majątku, Stefan Złotnicki herbu Prawdzic, starał się stworzyć dogodne warunki osadnictwa dla przybyszów ze Śląska, Saksonii i Czech. Zaczęły powstawać manufaktury, w tym duża fabryka płótna, będąca własnością Złotnickiego. Dla przybyszów, w zamian za usługi, czynsz i prowadzenie warsztatu tkackiego, dziedzic oferował po 2 morgi gruntu, ogród, 9 klocków sosnowych, 2000 sztuk cegieł oraz 27 talarów na budowę domu. Takie warunki sprzyjały osadnictwu tkaczy i już w 1823 r. zabudowanych było 130 posesji. Szybki rozwój osady, a przede wszystkim jej rosnące znaczenie przemysłowe, zdecydowały o ponownym nadaniu jej praw miejskich, w październiku 1825 r. Granice miasta nie objęły jednak tzw. Jurydyki, czyli obszaru wokół dworu Złotnickich. Teren ten oficjalnie został przyłączony dopiero w 1899 r. Wydany przez Komisję Wojewódzką z okazji nadania praw miejskich akt erekcyjny, określił wzajemne stosunki między Stefanem Złotnickim a mieszkańcami oraz ustalił przemysłowy charakter miasta. Kres szybkiemu rozwojowi miasta położył wybuch powstania listopadowego. Dopiero po 1870 r. nastąpiło ożywienie produkcji przemysłowej i szybszy przyrost ludności miasta. Związane to było nie tylko z uspokojeniem sytuacji społeczno - politycznej, ale przede wszystkim z uruchomieniem mechanicznych fabryk tkackich (pierwszą była fabryka K. Straussa). W 1885 r. Zduńska Wola liczyła 10 000 mieszkańców, z czego większość zatrudniona była w przemyśle tkackim. Dodatkowym impulsem do dalszego uprzemysłowienia miasta było powstanie połączenia kolejowego między Łodzią i Kaliszem oraz budowa w Zduńskiej Woli stacji kolejowej.

Od 2 poł. XIX w. Zduńska Wola w coraz większym stopniu stawała się miastem wielokulturowym. Bardzo liczną była społeczność żydowska; po 1918 r. w mieście funkcjonowały dwie szkoły hebrajskie, trzy spółdzielcze banki żydowskie oraz okazały dom kahalny. Jedynymi pamiątkami po żydowskich mieszkańcach miasta są kamienice, mury fabryk i cmentarz. W 1940 r. hitlerowcy zorganizowali w części miasta getto, a wkrótce potem większość Żydów została wywieziona z miasta.

W dwudziestoleciu międzywojennym Zduńska Wola była istotnym ośrodkiem przemysłowym, w którym funkcjonowało m.in. kilka dużych fabryk tkackich oraz trzy młyny przemysłowe. W związku z budową znaczącego węzła kolejowego, obsługującego linię towarową na Śląsk w 1930 r. we wsi Karsznice, dzisiejszej dzielnicy miasta, wybudowano duże osiedle mieszkaniowe dla pracowników kolei państwowych.

Zduńska Wola związana jest z osobą św. Maksymiliana Marii Kolbego, który urodził się w tym mieście 8 stycznia 1894 r. W jego rodzinnym domu urządzone zostało muzeum. (źródło: Program opieki nad zabytkami dla miasta Zduńska wola na lata 2013 - 2016).

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.) formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków,
- uznanie za pomnik historii,

- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze miasta Zduńska Wola nie występują pomniki historii i parki kulturowe, natomiast występują pozostałe formy ochrony zabytków.

5.3.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Na terenie miasta Zduńska Wola znajduje się 10 zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Tabela nr 1). Są to jedne z najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego na terenie miasta. Obiekty te objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim - rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wszelkie działania podejmowane przy tego typu obiektach wymagają pisemnego pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Tabela nr 1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków miasta Zduńska Wola

LP.	ADRES	OBIEKT	NR I DATA WPISU DO REJESTRU ZABYTEKÓW
1	ul. Kacza 18	cmentarz żydowski	A/101 z dnia 27.12.2010 r.
2	ul. św. M. M. Kolbego 9	dom tkacki, dom św. M. M. Kolbego	388/A z dnia 12.05.1991 r.
3	ul. Kościelna 13	dom	301/283/A z dnia 30.12.1967 r.
4	ul. Kościelna 15	Bazylika Mniejsza pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny	382/A z dnia 23.08.1991 r.
5	Aleje Kościuszki 3	dom służby kościelnej i szkoła ewangelicka	380/A z dnia 17.10.1989 r.
6	Aleje Kościuszki 5	kościół ewangelicko - augsburski	410/A z dnia 17.05.1976 r.
7	Aleje Kościuszki 9	pastorówka	992/277/A z dnia 30.12.1967 r.
8	Aleje Kościuszki 11	dom służby kościelnej	993/278/A z dnia 30.12.1967 r.
9	ul. Sieradzka 29	gimnazjum męskie	318/A z dnia 22.02.1985 r.
10	ul. Stefana Żłotnickiego 6	dom	995/280/A z dnia 30.12.1967 r.

5.3.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Zgodnie z art. 3 pkt 1 i 3 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek ruchomy, to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością, stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Ze względu na bezpieczeństwo obiektów nie publikuje się szczegółowych danych na temat zabytków ruchomych.

Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków podlegają ochronie konserwatorskiej wynikającej z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, która zobowiązuje właściciela lub posiadacza zabytku ruchomego do:

- zapobiegania zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytku,
- przeciwdziałaniu kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi za granicę,
- zawiadomienia wojewódzkiego konserwatora zabytków o uszkodzeniu, zniszczeniu lub kradzieży, zagrożeniu, zmianie miejsca przechowania, zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku.

Na terenie miasta Zduńska Wola do rejestru zabytków ruchomych wpisano 2 obiekty (Tabela nr 2).

Tabela nr 2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków miasta Zduńska Wola

LP.	ADRES	OBIEKT	NR I DATA WPISU DO REJESTRU ZABYTEKÓW
1	ul. Kościelna 15	14 elementów wyposażenia Bazyliki Mniejszej pw. Wniebowzięcia NMP	B-150/1-14 z dnia 30.03.1974 r.
2	Zduńska Wola - Karsznice	kolekcja pojazdów szynowych - lokomotyw w Karsznicach - 21 szt.	B/234/3-35 z dnia 28.12.1998 r.

Część lokomotyw znajdujących się w skansenie w Karsznicach, będących własnością warszawskiego Muzeum Kolejnictwa, została wyłączona z rejestru zabytków, ponieważ znajdują się już w inwentarzu muzealnym, a pozostałe stanowiące własność miasta Zduńska Wola są w rejestrze.

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.). Gminy mają dbać między innymi o: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy: „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Gminna ewidencja zabytków nie jest jedną z form ochrony zabytków wymienionych w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.) oraz zgodnie z art. 21 jest podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami. Dodatkowo ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie innych ustaw (Dz. U. z 2010 r. nr 75 poz. 474) istotnie wzmacnia rangę gminnej ewidencji poprzez między innymi obowiązek uzgadniania z wojewódzkim konserwatorem zabytków projektów decyzji o WZIZT (warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu) oraz projektów budowlanych dotyczących obiektów w niej ujętych.

Gminna ewidencja zabytków miasta Zduńska Wola została opracowana w listopadzie 2010 r. Ewidencja liczy 293 obiekty, w tym 10 wpisanych do rejestru zabytków. Z ewidencji zostało wyłączonych 8 obiektów. Zaktualizowany spis obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków w mieście Zduńska Wola przedstawia tabela poniżej - Tabela nr 3.

Tabela nr 3. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków miasta Zduńska Wola

LP.	ADRES	TYP OBIEKTU	UWAGI
1	Agrestowa 3, 5, 7	dom	
2	Dąbrowskiego 1	zespół – dom	
3		zespół – oficyna	
4	Dąbrowskiego 4	budynek straży pożarnej	
5	Dąbrowskiego 5	dom	
6	Dąbrowskiego 6	budynek I Liceum Ogólnokształcącego im. Kazimierza Wielkiego	
7	Dąbrowskiego 7	dom	
8	Dąbrowskiego 10	zabudowania pofabryczne	
9	Dąbrowskiego 14/16	zabudowania pofabryczne	
10	Dąbrowskiego 15	zespół – dom i oficyna	
11	Dąbrowskiego 20	kamienica	
12	Dąbrowskiego 22	kościół Chrześcijan Baptystów	
13		otoczenie kościoła Chrześcijan Baptystów wraz z ogrodzeniem	
14	Dąbrowskiego 24	dom – dawna plebania	

LP.	ADRES	TYP OBIEKTU	UWAGI
15	Dąbrowskiego 23	dom	
15A		oficyna	
16	Dąbrowskiego 27	zespół – dom	
17		zespół – oficyna I	
18		zespół – oficyna II	
19	Dąbrowskiego 29	budynki pofabryczne „Skogar”	
20	Dąbrowskiego 42	dom	
21	Dąbrowskiego 44	budynki pofabryczne – dom zarządcy	
22		budynki pofabryczne – hala	
23	Złota 1	dom	
24	~~Dolna 22 / Paprocka 1~~	~~dom właściciela oraz budynek dawnej masarni~~	obiekt wykreślono w 2010 r.
25	Fabryczna 4	zespół – dom właściciela fabryki	
26		zespół – dom przy fabryce	
27	Getta Żydowskiego 5	zespół – dom	
28		zespół – oficyna I	
29		zespół – oficyna II	
30	Getta Żydowskiego 7	zespół – oficyna I	
31		zespół – oficyna II	
32	Getta Żydowskiego 8	dom	
33	Getta Żydowskiego 10	dom	
34	Getta Żydowskiego 10A	dom	
35	Getta Żydowskiego 37	dom	
36	Juliusza 3	dom	
37	Juliusza 14	dom	
38	Juliusza 18	dom	
39	Juliusza 20	dom	
40	Juliusza 22	oficyna	
41	Juliusza 26	zespół – dom	
42		zespół – oficyna	
43	Juliusza 28	oficyna	
44	Juliusza 32	oficyna	
45	Kacza 18	cmentarz żydowski	A/101 – obiekt w rejestrze zabytków
46	Kolbego 5	dom	
47	Kolbego 7	dom	
48	Kolbego 9	dom tkacki, dom M. M. Kolbego	388/A – obiekt w rejestrze zabytków
49	Konopnickiej 11	dom	
50	Kościelna 3	dom	
51	~~Kościelna 5~~	~~dwie oficyny~~	obiekty wykreślono w 2013 r.
52	Kościelna 6	dom	
53	Kościelna 11	dom	
54	Kościelna 12	dom	
55	Kościelna 13	dom	283/A – obiekt w rejestrze zabytków
56	Kościelna 14	dom	
57	Kościelna 16	dom	
58	Kościelna 17	dom, d. dom opieki	
59	~~Kościelna 18~~	~~dom~~	obiekt wykreślono w 2010 r.
60	Kościelna 20	plebania	
61	Kościelna 22	dom	
62	Kościelna 24	zespół zabudowań pofabrycznych – portiernia	
63		zespół zabudowań pofabrycznych – hala fabryczna I	
64		zespół zabudowań pofabrycznych – hala fabryczna II	
65	Kościelna 28/ Mickiewicza 1	zespół – dom	
66		zespół – oficyna	
67	Kościelna 33	oficyna	
68	Kościelna 34	dom	
69	Kościelna 15	Bazylika Mniejsza pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny	382/A – obiekt w rejestrze zabytków

LP.	ADRES	TYP OBIEKTU	UWAGI
70		otoczenie Bazyliki Mniejszej pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny	
71		kaplica pogrzebowa na terenie otoczenia Bazyliki Mniejszej pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny	
72		kapliczka w otoczeniu Bazyliki Mniejszej pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny	
73		kościół ewangelicko – augsburski	410/A – obiekt w rejestrze zabytków
74	Aleje Kościuszki 5	otoczenie kościoła ewangelicko – augsburskiego wraz z ogrodzeniem	
75	Aleje Kościuszki 2	zespół – dom i oficyna	
76	Aleje Kościuszki 3	dom służby kościelnej i szkoła ewangelicka	380/A – obiekt w rejestrze zabytków
77	Aleje Kościuszki 9	pastorówka	277/A – obiekt w rejestrze zabytków
78	Aleje Kościuszki 10	oficyna	
79	Aleje Kościuszki 11	dom służby kościelnej	278/A – obiekt w rejestrze zabytków
80	Królewska 2	dom	
81	Królewska 3	dom	
82	Królewska 5	dom	
83	Królewska 7	dom	
84	Królewska 9	dom	
85	Królewska 12A/Żeromskiego 3	dom	
86	Królewska 19	hala fabryczna z zespołu d. fabryki Krentza	
87	Królewska 24	oficyna	
88	Krótką 6	dom	
89	Krótką 8	dom	
90	Krucza 2	zespół – dom	
91		zespół – oficyna	
92	Krucza 3	dom	
93	Krucza 4	dom	
94	Krucza 5	dom	
95	Krucza 6	zespół – dom	
96		zespół – oficyna	
97	Krucza 8	dom	
98	Łaska 1A	dom	
99	Łaska 2	dom	
100	Łaska 3	dom	
101	Łaska 4	dom	
102	Łaska 6	dom	
103	Łaska 7	oficyna	
104	Łaska 9	zespół – dom	
105		zespół – oficyna I	
106		zespół – oficyna II	
107	Łaska 13	dom	
108	Łaska 15	dom	
109	Łaska 17B	zabudowa dawnej fabryki	
110	Łaska 19	zespół – dom i oficyna	
111	Łaska 20	dom	
112	Łaska 20A	budynek dawnego kina Tkacz	
113	Łaska 22	dom	
114	Łaska 24	dom	
115	Łaska 27	dom	
116	Łaska 35	zespół – dom i oficyna I	
117		zespół – oficyna II	
118	Łaska 37	zespół – dom i oficyna	
119	Łaska 28	kamienica	
120	Łaska 36	zespół zabudowań pofabrycznych – portiermia	
121		zespół zabudowań pofabrycznych – mur	
122	Łaska 38	dom	

LP.	ADRES	TYP OBIEKTU	UWAGI
123	Łaska 41	dom	
124	Łaska 42	dom	
125	Łaska 43	zespół zabudowań pofabrycznych, pozostałości dawnej odlewni	
126	~~Łaska 47~~	~~dom~~	obiekt wykreślono w 2010 r.
127	Łaska 54	dom	
128	Łaska 55	dom	
129	Łaska 60	dom	
130	Łaska 61	zespół szkół	
131	Łaska 64	dom	
132	Łaska 88	kościół i dom misyjny Ojców Orionistów	
133	Łaska 90	rogatki miejskie	
134	Łaska	cmentarz rzymskokatolicki	
135	Łaska	cmentarz ewangelicki	
136	Piaskowa	cmentarz Chrześcijan Baptystów	
137	Mickiewicza 2	zespół – dom	
138		zespół – oficyna	
139	Mickiewicza 5	zespół – dom i oficyna	
140	Mickiewicza 6	dom	
141	Mickiewicza 7	dom	
142	Narutowicza 2	dom	
143	Narutowicza 5	dom	
144	Narutowicza 7	dom	
145	Narutowicza 10	dom	
146	Narwiańska 26	dom	
147	Obywatelska 7	dom	
148	Ogrodowa 1	dom	
149	Ogrodowa 9	dom	
150	Ogrodowa 11	dom	
151	Ogrodowa 13	dom	
152	Ogrodowa 24	dom	
153	~~Ogrodowa 43~~	~~dom~~	obiekt wykreślono w 2010 r.
154	Opiesińska 8	zespół budynków pofabrycznych – szkoła przyzakładowa	z inwentaryzacji w terenie wynika, iż obiekty zostały wyburzone
155		zespół budynków pofabrycznych – budynek pofabryczny	
156	Opiesińska 23 – 25	dom wraz z zabudowaniami gospodarczymi i otoczeniem	
157	Paprocka 13	dom	
158	Paprocka 59	dom	
159	Piaskowa 6	dom	
160	Piaskowa 17	dom	
161	Parkowa 3/Kolbego 2	browar	
162	Plac Wolności 1	zespół – dom	
163		zespół – oficyna	
164	Plac Wolności 2	zespół – dom	
165		zespół – oficyna	
166	Plac Wolności 3 – 4	dom	
167	Plac Wolności 5, 5A, 5B	dom	
168	Plac Wolności 6	dom	
169	Plac Wolności 7	oficyna	
170	Plac Wolności 9	dom	
171	Plac Wolności 9A	dom	
172	Plac Wolności 10	zespół – dom i oficyna	
173	Plac Wolności 16	dom	
174	~~Plac Wolności 22~~	~~dom~~	obiekt wykreślono w 2011 r.
175	Plac Wolności 24	zespół – dom	
176		zespół – oficyna	
177	Plac Wolności 25	dom	

LP.	ADRES	TYP OBIEKTU	UWAGI
178	Plac Żelazny 1	dom przydworcowy	
179	Plac Żelazny 3	dworzec kolejowy	
180	Plac Żelazny 5	dom przydworcowy	
181	Pomorska 3	dom	
182	Pomorska 5	dom	
183	Pomorska 9	dom	
184	Pomorska 11	zespół pofabryczny dawnej garbarni – hala fabryczna	
185		zespół pofabryczny dawnej garbarni – portiernia	
186	Pomorska 13	zespół pofabryczny dawnej garbarni – dom	
187	Pomorska 14	dom	
188	Pomorska 15	dom	
189	Pomorska 16	dom	
190	Przytorze 14	dom kolejowy	
191	Sieradzka 3	zespół – dom i oficyna	
192	Sieradzka 23	dom	
193	Sieradzka 26	dom	
194	Sieradzka 28	zespół – dom i dwie oficyny	
195	Sieradzka 29	Gimnazjum Męskie	318/A – obiekt w rejestrze zabytków
196	Sieradzka 30	dom	
197	Sieradzka 33	dom	
198	Sieradzka 41	zespół – dom i oficyna	
199	Sieradzka 57	dom	
200	Sieradzka 61	zespół – dom	
201		zespół – oficyna	
202	Sieradzka 61A	magazyn	
203	Sieradzka 73	dom	
204	Szadkowska 17	dom	
205	Szadkowska 19	dom	
206	Szadkowska 21	dom	
207	Szadkowska 29	dom	
208	Szadkowska 47	dom	
209	Szadkowska 49/51	młyn I	
210		młyn II	
211	Szkolna 12	dom	
212	Szpitalna 4	zespół pofabryczny – budynek biurowy	
213	Królewska 27	zespół pofabryczny – oficyna	
214	Szpitalna 4	zespół pofabryczny – komin	
215	Zielona 5/Królewska 25	zespół pofabryczny	
216	Tkacka 7 – 9	młyn	
217	Topolowa 8	dom	
218	Wiślana 8	dom	
219	~~Wiślana 14~~	~~dom~~	obiekt wykreślono w 2015 r.
220	Wodna 5 – 7	budynek dawnej rzeźni	
221	Wodna 34/Zakopiańska 9	zespół – dom i pralnia	
222	Wolska 22A	magazyn	
223	Zakopiańska 1	dom	
224	Zduńska/Paprocka	kapliczka	
225	Zielona 9A	dom	
226	Zielona 11	zespół pofabryczny	
227	Złota 10	dom	
228	Złota 12	dom	
229	Złota 15	dom	
230	Złota 22	dom	
231	Złota 25	dom	
232	Złota 29B	dom	
233	Złota 38	dom	

LP.	ADRES	TYP OBIEKTU	UWAGI
234	~~Złota 7~~	dom	obiekt wykreślono w 2010 r.
235	Złotnickiego 3	dom	
236	Złotnickiego 5	dom	
237	Złotnickiego 6	dom	280/A – obiekt w rejestrze zabytków
238	Złotnickiego 7	dom – muzeum	
239		ogrodzenie domu – muzeum	
240	Złotnickiego 11	dom	
241	Złotnickiego 12	dwór	
242	Złotnickiego 13	dom	
243	Złotnickiego 16	dom	
244	Złotnickiego 18	dom	
245	Złotnickiego 20	dom	
246	Złotnickiego 21	dom	
247	Złotnickiego 23	harcówka, dawna kaplica Braci Morawitów	
248	Złotnickiego 25	dom	
249	Złotnickiego	park miejski im. Stefana Złotnickiego	
250	Grunwaldzka 1	dom	
251	Grunwaldzka 2	dom	
252	Grunwaldzka 3	dom	
253	Grunwaldzka 4	dom	
254	Grunwaldzka 5	dom	
255	Grunwaldzka 6	dom	
256	Karsznicka 11	dworzec	
257		toalety przydworcowe	
258	Karsznicka 1	dom	
259	Karsznicka 7 – 9	magazyn i mieszkania	
260	Karsznicka 54	dom	
261	Karsznicka 56	dom	
262	Karsznicka 58	dom	
263		budynek gospodarczy	
264	Karsznicka 60	dom	
265	Karsznicka 106	dom	
266	Karsznicka 114	dom	
267	Karsznicka 116	dom	
268	Karsznicka 118	dom	
269	Karsznicka 120	dom	
270	Karsznicka 124	budynek kolejowy	
271	Kałużewskiego 1	dom	
272	Kałużewskiego 2	dom	
273	Kałużewskiego 3	dom	
274	Kałużewskiego 4	dom	
275	Kolejowa 6	hala zakładu taboru	
276	Kolejowa 17	dom	
277	Kombatantów 1	dom	
278	Kombatantów 3	dom	
279	Plac Zwycięstwa 1	dom	
280	Sylli 2	dom	
281	Wojska Polskiego 3	dom	
282	Wojska Polskiego 8	dom	
283	Wojska Polskiego 9	dom	
284	Wojska Polskiego 10	dom	
285	Wojska Polskiego 14	dom	
286	Wojska Polskiego 16	dom	
287	1-go Maja 1A i 1B	dom	
288	1-go Maja 2A i 2B	dom	
289	1-go Maja 3A i 3B	dom	
290	1-go Maja 4A i 4B	dom	
291	1-go Maja 6A i 6B	dom	

LP.	ADRES	TYP OBIEKTU	UWAGI
292	Miasto Zduńska Wola	układ urbanistyczny miasta Zduńska Wola	
293	Miasto Zduńska Wola	układ urbanistyczny osiedla Karsznice	
294	Kolejowa 6	magazyn oleju tzw. olejarnia, ob. Izba Historii Zakładu Taboru	
295	Kolejowa 6	hala przejazdowa	
296	Aleje Kościuszki 12	dom	
297	Złotnickiego 3A	dom	

5.5. Zabytki archeologiczne w gminnej ewidencji zabytków

Stanowiska archeologiczne są bardzo ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic miasta Zduńska Wola. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych nie uda się zidentyfikować nowych śladów osadniczych.

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.) wszystkie zabytki archeologiczne, bez względu na stan zachowania, podlegają ochronie i opiece. Na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, prowadząc inwestycje wymagające robót ziemnych, przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych, należy przeprowadzić ratownicze badania archeologiczne w zakresie uzgodnionym z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one skorygować, uszczegółowić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych i niekoniecznie może dokładnie odpowiadać zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, ponieważ może okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska. Niezbędne jest także określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków, lub przeznaczonych do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych zawartych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo konserwatora zabytków, zgodnie z ustawą o ochronie i opiece nad zabytkami.

Na terenie miasta Zduńska Wola wyznaczono strefę ochrony archeologicznej. Jest to obszar o domniemanej (na podstawie badań) zawartości ważnych reliktywów archeologicznych, rejon osadnictwa pradziejowego i historycznego. Obejmuje teren położony wzdłuż rzeki Pichny k. Zduńskiej Woli, a mający początek w obrębie miasta, na północ od torów kolejowych, poprzez osiedle Wodna, część osiedla Zachód i dalej na południowy - wschód w pasie szerokości po około 0,5 km po obydwu stronach rzeki Pichny oraz osiedla Złota i Południe.

Na terenie miasta zlokalizowanych jest 13 obiektów archeologicznych (Tabela nr 4), ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Tabela nr 4. Stanowiska archeologiczne ujęte w gminnej ewidencji zabytków miasta Zduńska Wola

LP.	LOKALIZACJA STANOWISKA	FUNKCJA, CHRONOLOGIA STANOWISKA
1	Nowe Miasto 1 (stan. 15 na obszarze AZP 70-47)	osada kultury pucharów lejkowatych, epoka kamienia: neolit
2	Nowe Miasto 2 (stan. 18 na obszarze AZP 70-47)	osada kultury pucharów lejkowatych, epoka kamienia: neolit
3	Osmolin 1 (stan. 4 na obszarze AZP 70-47)	osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski
4	Swędzieniejewice 1 (stan. 13 na obszarze AZP 70-47)	punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia
5	Swędzieniejewice 2 (stan. 14 na obszarze AZP 70-47)	osada kultury polskiej, nowożytność
6	Zduny 2 (stan. 43 na obszarze AZP 70-46)	osada kultury polskiej, nowożytność
7	Zduny 3 (stan. 47 na obszarze AZP 70-46)	osada kultury polskiej, nowożytność

LP.	LOKALIZACJA STANOWISKA	FUNKCJA, CHRONOLOGIA STANOWISKA
8	Zduny 4 (stan. 48 na obszarze AZP 70-46)	osada kultury polskiej, nowożytność
9	Zduny 5 (stan. 49 na obszarze AZP 70-46)	osada kultury polskiej, nowożytność
10	Zduny 6 (stan. 57 na obszarze AZP 70-46)	punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia: neolit?
11	Zduńska Wola 1 (stan. 2 na obszarze AZP 70-47)	punkt osadniczy kultury amfor kulistych, epoka kamienia: neolit
12	Zduńska Wola 2 (stan. 3 na obszarze AZP 70-47)	osada episznurowego kręgu kulturowego, wczesna epoka brązu
13	Zduńska Wola ? (stanowisko archiwalne o nieustalonej lokalizacji)	punkt osadniczy kultury świderskiej ?, epoka kamienia: schyłkowy paleolit ?

5.6. Krajobraz kulturowy i zabytki o najwyższym znaczeniu dla miasta

Krajobraz kulturowy to niepowtarzalne, indywidualne oblicze miejsca, którego wizerunek jest syntezą elementów przyrody, klimatu i ukształtowania terenu oraz zachodzących na tym terenie procesów politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, związanych z aktywnością człowieka. Ujawnia się poprzez dziedzictwo materialne, kształtujące krajobraz przyrodniczy na przestrzeni dziejów oraz dziedzictwo niematerialne - zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są przekazywane z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzane przez ludzi w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Krajobraz kulturowy jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Ochrona dziedzictwa kulturowego, które należy przekazać przyszłym pokoleniom, jest najistotniejszym czynnikiem kształtowania tożsamości i osobowości mieszkańców, by mogli identyfikować się ze swoją gminą i siedliskiem oraz zrozumieć jego historię.

Zduńska Wola, będąca początkowo wsią w majątku ziemskim, potem osadą tkacką, następnie znaczącym ośrodkiem przemysłowym, wykształciła specyficzny krajobraz kulturowy. Dziedzictwo miasta jest nie tylko różnorodne, ale też wielokulturowe. W tkance miejskiej można wyodrębnić całe zespoły zabudowy zabytkowej z odmiennych okresów, związane z różnymi funkcjami miejskimi.

5.6.1. Dziedzictwo materialne

Podstawowymi elementami materialnego dziedzictwa kulturowego są zabytkowe obiekty budownictwa i architektury, układy przestrzenne i krajobrazowe (urbanistyczne, zespoły pałacowe, dworskie, folwarczne i parkowe, cmentarze i inne). Ze względu na znaczne wartości historyczne i kulturowe ochronie konserwatorskiej podlegają obszary krajobrazu kulturowego o znaczeniu krajowym, regionalnym i lokalnym oraz zespoły urbanistyczne, obiekty architektury, kształtowane tereny zielone, zabytki ruchome oraz stanowiska archeologiczne.

Przestrzenne elementy i formy krajobrazu kulturowego

Procesy osadnicze i rozwój przestrzenny miasta znacząco wpłynęły na stan zachowania i występowanie niektórych rodzajów obiektów i zespołów zabytkowych. Do obszarów o najwyższych wartościach krajobrazowych należą zarówno obszary o charakterze miejskim, jak i otwartym, wynikające z historii miasta. Wydzielić można kilka elementów przestrzennych:

- układ urbanistyczny miasta XIX/XX w. (w granicach z tego okresu), który obejmuje zarówno pierwsze historyczne ulice, wytyczone w momencie zakładania miasta (np. ul. Juliusza, Łaska), Plac Wolności, czyli dawny rynek miejski, jak też zespół dworu i parku dworskiego,
- kwartały zabudowy przemysłowej z przełomu XIX/XX w. i z 1 poł. XX w.,
- historyczne cmentarze miejskie: katolicki, ewangelicko - augsburski, chrześcijan baptystów, żydowski,
- układ urbanistyczny osiedla i węzła kolejowego w Karsznicach.

Budownictwo i architektura

Budownictwo i architektura stanowią najbardziej spektakularne obiekty dziedzictwa kulturowego. Na terenie miasta Zduńska Wola do najcenniejszych obiektów architektury należą:

- zespół dawnego majątku Złotnickich, obejmujący głównie dwór przy ul. Stefana Złotnickiego i park podworski (ob. fragment parku miejskiego); jest to świadectwo ziemiańskiej przeszłości miasta,

- zespół zabudowań parafii rzymskokatolickiej pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, w tym: bazylika, plebania, kaplica przedpogrzebowa, mur i teren przykościelny oraz dom socjalny,
- zespół zabudowań parafii Chrześcijan Baptystów, w tym: kościół, ogrodzenie, plebania, dom mieszkalny,
- zespół zabudowań parafii ewangelicko - augsburskiej, w tym: kościół, pastorówka, ogrodzenie, dom służby kościelnej, dawna szkoła ewangelicka. Budynek ten są świadectwem roli, jaką odgrywała parafia ewangelicka w życiu miasta - była to najliczniejsza i najstarsza wśród istniejących w mieście parafii protestanckich,
- zespół drewnianej zabudowy miasta, związanej z XIX-wiecznym osadnictwem tkackim: parterowe, drewniane domy tkaczy o konstrukcji sumikowo - łątkowej, służące jako dom właściciela i jako warsztat pracy; w początku XX w. domy tkackie zaczęto budować z cegły, ale według tego samego modelu funkcjonalno - przestrzennego,
- zespół kamienic z końca XIX w. i pocz. XX w., zlokalizowanych wzdłuż głównych ulic, m.in. Jarosława Dąbrowskiego, Juliusza, Fabrycznej, Kościelnej, Kościuszki, Kruczej, Łaskiej, Adama Mickiewicza, Sieradzkiej, Szadkowskiej, Zielonej, Stefana Żółtnickiego, Złotej oraz przy Placu Wolności,
- zespół zabudowy poprzemysłowej z końca XIX i pocz. XX w., w tym fabryki tkackie i młyny przemysłowe,
- zespół osiedla mieszkaniowego w Karsznicach, wybudowanego dla pracowników kolei państwowych w latach 30-tych XX w. i tworzący jednorodny układ przestrzenny, urbanistyczny i architektoniczny.

Cmentarze

Cmentarze - jako przestrzenie ukształtowane wg reguł kulturowych związanych z religią i tradycją grzebania zmarłych, opatrzone cennymi zabytkami sztuki sepulkralnej, z zachowanym układem alejek i ścieżek cmentarnych, w otoczeniu starodrzewu, stanowią ważny element dziedzictwa kulturowego. Na terenie cmentarzy obowiązuje ochrona ich układu przestrzennego i zieleni. Ochronie podlegają stare, okazałe groby, niejednokrotnie reprezentujące wysoki poziom architektoniczny.

Na terenie miasta znajdują się 4 zabytkowe cmentarze, różnych wyznań, z zachowanymi historycznymi nagrobkami i układami przestrzennymi:

- cmentarz rzymsko - katolicki założony w 2 poł. XVIII w.,
- cmentarz ewangelicko - augsburski z 1825 r.,
- cmentarz żydowski z 1 poł. XIX w.,
- cmentarz Chrześcijan Baptystów założony pod koniec XIX w.

oraz

- rzymsko - katolicki cmentarz parafialny pw. św. Józefa założony w 1952 r.,
- cmentarz komunalny założony w 1973 r.

Zabytkowe nagrobki na cmentarzach parafialnych: katolickim i ewangelicko - augsburskim (według WUOZ Del. Sieradz, 18 kart dokumentujących zabytkowe nagrobki):

1. Cmentarz katolicki

A. Najstarszy istniejący nagrobek:

A.1. Pomnik nagrobny Honoraty z Okołowiczów Żółtnickiej - 1831 r.,

B. Pozostałe groby o znaczeniu historycznym lub osób szczególnie zasłużonych:

B.1. Płyta nagrobna burmistrza miasta Florentyna Rygockiego 1877 r.,

B.2. Płyta nagrobna oficera byłego Wojska Polskiego Józefa Daszkowskiego 1877 r.,

B.3. Płyta i obelisk na mogile zbiorowej Polaków zamordowanych przez Niemców w latach 1939 - 1945,

B.4. Nagrobek 2 pilotów polskich poległych dn. 2 września 1939 r. w czasie lotu bojowego,

B.5. Grób rodziny Hille:

B.5.1. mały nagrobek Kazio Grabowski 1876 r.,

B.5.2. duży nagrobek Edward Hille 1869 r.,

B.6. Nagrobek Józefa Junosza Szaniawskiego 1904 r.,

B.7. Nagrobek Piotra Bogusławskiego 1908 r.,

B.8. Nagrobek Leokadii Haliny Gruszczyńskiej 1945 r.,

B.9. Nagrobek Rodziny Krysztof,

B.10. Nagrobek Dymitra Wasiljewa Modolewskiego 1907 r.

2. Cmentarz ewangelicko - augsburski

C. Najstarszy istniejący nagrobek:

C.1. Nagrobek Pastora Georga Wendta 1856 r.,

D. Groby o znaczeniu historycznym lub osób szczególnie zasłużonych:

D.1. Nagrobek współczesny rodziny Tosiów (przeniesiony z Sieradza) z inskrypcją Lorenz D † 1864, powstaniec 1863 r.,

D.2. Nagrobek rodziny Seidel,

D.3. Osiem płyt nagrobnych żołnierzy niemieckich poległych w roku 1914,

D.4. Nagrobek rodziny Knothe,

D.5. Grób rodziny Arlet, Martin Arlet † 1869,

D.6. Grób rodziny Wehr, Edmund Wehr † 1913,

D.7. Grobowiec rodziny Bąkowskich, Jan † 1909,

D.8. Nagrobek Pauline Rauh † 1875,

D.9. Nagrobek Ksiądz Prałat Edward Boerner † 1910.

Parki

Parki zabytkowe, dworskie i podworskie oraz ogrody zabytkowe podlegają szczególnej ochronie. Zabytkami mogą być parki i ogrody dekoracyjne, jak również rzadkie okazy przyrody żywej lub martwej, jeżeli nie podlegają przepisom o ochronie przyrody. Stanowią one swoisty dokument sztuki ogrodniczej, a jednocześnie część kulturalnego dorobku narodu. Stanowią one element krajobrazu, będący świadectwem świadomego uporządkowania i zagospodarowania przestrzeni. Pełnią również ważne funkcje, zwłaszcza społeczne. Parki podnoszą walory estetyczne i kulturowe danego obszaru, stają się dla mieszkańców miejscem rekreacji i odpoczynku, jednocześnie są czynnikiem rozwijającym turystykę regionu.

Na terenie miasta Zduńska Wola występuje jeden zabytkowy park. Założenie parkowe obejmujące obszar pomiędzy ulicami: Stefana Żłotnickiego, Kościelną, Dolną, Piwną oraz Parkową. Składa się z dawnego parku dworskiego położonego na starasowanej skarpie rzeki Pichny k. Zduńskiej Woli, związanego z zespołem kościoła parafialnego i dworu Żłotnickich, w którym obecnie mieści się siedziba Urzędu Miasta Zduńska Wola, parku o charakterze miejskim z przełomu XIX i XX w. przyległego do browaru Zenona Anstadta, którego dominantę stanowią dwa stawy na rzece Pichnie k. Zduńskiej Woli, w tym jeden z wyspą oraz najmłodszej części parku założonej w końcu lat osiemdziesiątych XX w. z dwoma placami zabaw dla dzieci oraz siłownią na wolnym powietrzu. Zachowane okazy starodrzewu: lipy, dęby, graby, klony, wiązy, wierzby, kasztanowce, w tym kilka pomników przyrody. Od wschodniej strony dworu stary wiąz szypułkowy również o charakterze pomnikowym. Park od strony ulicy Kościelnej ograniczony murkiem, od strony ulicy Dolnej żywopłotem i ogrodzeniem, natomiast od ul. Piwnej - ogrodzeniem. Tereny zabytkowego założenia parkowego wraz z południowym i wschodnim (współczesnym) fragmentem parku, obecnie stanowią funkcjonalną całość. Zatarty pierwotny układ i granice historycznego parku. Zachowane: aleja przed dworem Żłotnickich, aleja lipowa

wzdłuż ulicy Parkowej, skarpa z układem tarasowym, cztery kwatery zieleni z narożnikami połączonymi alejkami spacerowymi oraz dwa stawy na rzece Pichnie k. Zduńskiej Woli.

W parku w najbliższym czasie nastąpi rewitalizacja, prace trwać mają do końca sierpnia 2018 r. Cały projekt kosztować będzie 8,8 mln zł. W parku przebudowane mają zostać alejki, oświetlenie. Pojawi się mała architektura. Po rewitalizacji zostanie przywrócony mu charakter i wygląd z czasów Anstadta.

5.6.2. Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które przez wspólnotę, grupę lub jednostki, są uznane za część własnego dziedzictwa. Jest to rodzaj dziedzictwa przekazywanego z pokolenia na pokolenie i ustawnie odtwarzanego przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości.

Dziedzictwo kulturowe to nie tylko zachowane obiekty zabytkowe, ale również zespoły muzyczne, wokalne, stowarzyszenia oraz szkoły, które pełnią funkcję ośrodków kulturowych i są miejscem spotkań dla miejscowej ludności. Owocem działań wszystkich tych, którzy tworzą dziedzictwo kulturowe, są różnego rodzaju wydarzenia i imprezy kulturalne.

W wieloletnią już tradycję Zduńskiej Woli wpisuje się jej działalność kulturalna i sportowa. Działalność kulturalna stanowi tradycyjną i znaczącą sferę aktywności mieszkańców Zduńskiej Woli. Przejawia się to w zaangażowaniu domów kultury, stowarzyszeń, szkół, klubów i osób prywatnych. Rokrocznie w mieście odbywają się imprezy plenerowe promujące tożsamość kulturalną regionu:

- „Dni Zduńskiej Woli”,
- „Pożegnanie wakacji”,
- „Jarmark Zduńskowolski”,
- „Święto Miasta”,
- „Sylwester pod gwiazdami”,
- impreza Europejskich Dni Dziedzictwa,
- propagowanie idei społecznej opieki nad zabytkami - coroczna współpraca przy organizacji zbiórki na ratowanie zabytkowych nagrobków z Towarzystwem Przyjaciół Zduńskiej Woli oraz ze Stowarzyszeniem Miłośników Kolei.

W Zduńskiej Woli funkcjonują następujące instytucje kultury:

1. **Miejski Dom Kultury** - realizujący zadania w dziedzinie upowszechniania kultury, wychowania oraz edukacji poprzez organizowanie spektakli, koncertów, wystaw, prowadzenie nauki języków obcych, prowadzenie impresariatu artystycznego, działalności wydawniczej, ognisk artystycznych, aerobiku i kursów tańca, zajęć w plenerze, a także realizowanie imprez zleconych.
2. **Powiatowy Młodzieżowy Dom Kultury „Na pięterku”** - placówka prowadząca działalność kulturalno-oświatowo - wychowawczą na rzecz dzieci i młodzieży z terenu powiatu zduńskowolskiego. Prowadzi się tu zajęcia plastyczne, muzyczne, taneczne, kursy językowe. PMDK „Na pięterku” jest organizatorem wielu wydarzeń artystycznych takich jak: Konkurs Recytatorski „Strofy o Ojczyźnie”, Konkurs Piosenki Turystycznej i Ekologicznej, „Pudełko moich marzeń”, „O Człowieku - Ziemi Miłości”, Regionalne „Święto Latawca”, „Pożegnanie Lata”. Placówka ta organizuje szereg konkursów literackich, plastycznych oraz wystaw plastycznych, a także różnorodnych form rekreacyjno - kulturalnych i wypoczynkowych.
3. **Dom Kultury „Lokator”** - placówka kulturalna organizująca działalność społeczno-kulturalną, oświatową i rekreacyjno-sportową na rzecz członków Spółdzielni i mieszkańców osiedli.
4. **Miejska Biblioteka Publiczna im. Jerzego Szaniawskiego** - posiada ona bogaty księgozbiór liczący ponad 188 000 woluminów. W ciągu ponad 50 lat istnienia aktywnie uczestniczy w życiu kulturalnym miasta.

W Zduńskiej Woli funkcjonują cztery muzea. Każde z nich ma własną specyfikę i zbiory o całkowicie odmiennym charakterze. Dwa z nich to placówki publiczne, prowadzone przez samorząd, jedna związana jest z parafią rzymskokatolicką, czwarta natomiast istnieje przy klasztorze księży Orionistów. Są to:

1. **Muzeum Historii Miasta Zduńska Wola** - gromadzi przede wszystkim eksponaty związane z dziejami miasta. Aktualnie w zbiorach muzealnych znajduje się ok. dziesięć tysięcy eksponatów. Podzielone zostały na działy tematyczne: historyczny, techniczny, numizmatyczny, sztuki, biograficzny, militariów i archeologii. W muzeum funkcjonują dwie stałe ekspozycje muzealne: Rodowód miejski przemysłowej Zduńskiej Woli, Salon mieszczkański z przełomu XIX i XX w.
2. **Skansen lokomotyw w Karsznicach**, w którym zgromadzono czternaście lokomotyw z pocz. XX w., kolejkę linowo - terenową na Gubałówkę oraz kilka innych zabytkowych urządzeń kolejowych. Część lokomotyw wpisana jest do inwentarza Muzeum Kolejnictwa w Warszawie ponieważ są one jego własnością, natomiast w Karsznicach znajdują się na prawach depozytu. W skład skansenu - muzeum wchodzi również Izba Historii, dokumentująca działalność Zakładu Taboru Kolejowego.
3. **Muzeum Dom Urodzenia św. Maksymiliana Marii Kolbego** - zorganizowane zostało w dawnym domu tkackim rodziny Kolbe. W czterech izbach znajdują się elementy wyposażenia wnętrza, pamiątki oraz świadectwa i materiały związane z życiem i działalnością św. M. M. Kolbego. W jednym z pomieszczeń jest ówczesny warsztat tkacki z maszynami i urządzeniami do produkcji tkanin.
4. **Muzeum Dziejów Zgromadzenia Księża Orionistów** w Polsce, w którym znajduje się ekspozycja dotycząca założyciela zgromadzenia św. ks. Alojzego Orione, przedmioty kultu religijnego, a także zbiory dotyczące Jana Pawła II.

Znaczącą rolę w życiu kulturalnym miasta odgrywają także dwie szkoły artystyczne: Państwowa Szkoła Muzyczna I i II stopnia oraz Liceum Plastyczne im. Katarzyny Kobro.

Miasto posiada bogate tradycje w upowszechnianiu i kultywowaniu sportu. W mieście funkcjonują dwa baseny: odkryty kompleks basenów na terenie Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji „RELAKS” Sp. z o.o. oraz basen kryty w Szkole Podstawowej nr 9 z Oddziałami Integracyjnymi im. Jana Pawła II.

Zduńska Wola staje się coraz atrakcyjniejszym miejscem dla rozwoju turystyki wycieczkowej. Znajduje się tu wiele atrakcji turystycznych oraz pamiątek przeszłości, w oparciu o które tworzy się swoisty szlak turystyczny, mówiący o historii i rozwoju miasta. Na terenie miasta dobrze działa turystyka weekendowa. Mieszkańcom i przyjezdnym miasto oferuje ciekawe szlaki turystyczne, na piesze lub rowerowe wycieczki: szlak „Uroczysk i rezerwatów” (długość 16 km), szlak „Wokół Zduńskiej Woli” (długość 22 km), szlak „W środku Polski ziemia znana i nieznaną” (długość 61 km) oraz szlak „Walk nad Wartą we wrześniu 1939 roku” (długość 54,6 km).

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego miasta. Analiza szans i zagrożeń

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych technik analitycznych, pozwalających na porządkowanie informacji oraz diagnozowanie sytuacji wspólnoty samorządowej w konkretnym aspekcie. Stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju. Jej nazwa to skrót od pierwszych liter angielskich słów, stanowiących jednocześnie pola przyporządkowania czynników, mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego - silne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia.

- S - STRENGTHS, czyli silne strony,
- W - WEAKNESSES, czyli słabe strony,
- O - OPPORTUNITIES, czyli szanse,
- T - THREATS, czyli zagrożenia.

Czynniki rozwoju podzielić można - ze względu na ich pochodzenie - na wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ (silne i słabe strony), oraz na czynniki zewnętrzne - umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki (szanse i zagrożenia), na które społeczność lokalna nie ma bezpośredniego wpływu. Jednocześnie czynniki te można podzielić według kryterium charakteru wpływu na społeczność lokalną, dzięki czemu wyróżnić można czynniki: pozytywne, czyli atuty i szanse, oraz negatywne, czyli słabości i zagrożenia.

Analizie poddano stan zachowania zabytków nieruchomych na terenie miasta, który w skali całego miasta można ocenić jako dobry. Większość obiektów jest stale użytkowana i znajduje się w stanie dostatecznym i dobrym. Zachowany i czytelny jest także układ urbanistyczny centrum miasta. Przy istotnych obiektach, najczęściej wpisanych do rejestru zabytków, prowadzone są prace remontowe i konserwatorskie. W budynkach

znajdujących się w posiadaniu miasta, będących siedzibami biur i instytucji miejskich, prowadzone są bieżące naprawy i remonty. Działania te mają jednak w większości charakter doraźny i nie rozwiązują głównych problemów związanych z niedostatecznym stanem technicznym obiektów.

Ważne jest, aby zabytkowe zespoły zabudowy przemysłowej objąć szczegółowym programem rehabilitacji i rekonstrukcji funkcjonalnej. Program ten, w przypadku zaniku funkcji produkcyjnej w dawnych obiektach fabrycznych, powinien mieć na celu:

- określenie warunków do włączenia ich w obręb społecznej przestrzeni miasta,
- określenie działań konserwatorskich, utrwalających walory zabytkowe architektury,
- wprowadzenie innych funkcji, które umożliwiłyby właściwe utrzymanie obiektów.

Istotnym problemem jest stan zachowania budynków mieszkalnych, w tym także tych znajdujących się w zarządzie miasta. Często nie prowadzi się w nich nawet bieżących remontów, a postępująca degradacja może powodować utratę wartości zabytkowych.

Zabytki ruchome będące wyposażeniem Bazyliki Mniejszej pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny są w dobrym stanie. Inaczej sytuacja wygląda w przypadku lokomotyw znajdujących się w skansenie w Karsznicach. W 2010 r. podjęto prace konserwatorskie i remontowe trzech parowozów i jednej lokomotywy, jednak pozostałe niezabezpieczone i niekonserwowane obiekty wymagają kompleksowego remontu i konserwacji, a przede wszystkim - zabezpieczenia przed niszczącym wpływem opadów atmosferycznych (źródło: Program opieki nad zabytkami dla miasta Zduńska wola na lata 2013 - 2016).

Poniżej przedstawione zostały wyniki analizy SWOT (Tabela nr 5), skoncentrowanej wokół problematyki zarządzania zasobem dziedzictwa kulturowego w mieście Zduńska Wola. Oznacza to, że obok zagadnień związanych z ochroną i opieką nad zabytkami, uwzględniono także inne czynniki, które wynikają z wielości i różnorodności elementów składających się na dziedzictwo kulturowe. W tabeli znalazły się silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dotyczące zasobu zabytkowego, warunków dla realizacji działań w zakresie inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac budowlanych w odniesieniu do nieruchomości zabytkowych, jak również upowszechniania i promowania dziedzictwa materialnego i niematerialnego dla rozwoju miasta. Analiza nawiązuje w ten sposób do fundamentalnego założenia względem niniejszego programu - konieczności przemodelowania systemu ochrony zabytków w efektywny system ochrony dziedzictwa. Dziedzictwo miasta tworzy bowiem jego kilkusetletnia historia, manifestująca się zarówno w bogactwie zasobu zabytkowego, jak również w tradycji i kulturze, tworząc niepowtarzalny klimat.

Tabela nr 5. Analiza SWOT

SILNE STRONY MIASTA ZDUŃSKA WOLA	SŁABE STRONY MIASTA ZDUŃSKA WOLA
<ul style="list-style-type: none"> - otwartość i przychyłność władz samorządowych, - systematyczne realizowanie zadań w zakresie ochrony zabytków, - środowisko przyrodnicze miasta sprzyjające promowaniu na tym obszarze aktywnej rekreacji i sportu, - możliwość wykorzystania dogodnego połączenia kolejowego, - występujące formy prawne ochrony przyrody, - zaktualizowana gminna ewidencja zabytków, - opracowane miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego miasta, - projekty rewitalizacji dotyczące wybranych obszarów, - bogata i ciekawa historia miasta, - oznakowane piesze i rowerowe szlaki turystyczne, - aktywnie działające instytucje kultury, - wykorzystanie turystyczne domu urodzenia św. Maksymiliana Marii Kolbego. 	<ul style="list-style-type: none"> - małe zaangażowanie społeczeństwa w rozwój miasta, - niewystarczający stan zabezpieczenia, zabytków i postępujący proces ich niszczenia, - niewystarczający stan środków finansowych na ochronę zabytków, - nie docenianie własnego potencjału miasta w zakresie wartości dziedzictwa kulturowego, - znikoma edukacja na temat ochrony dziedzictwa kulturowego, - mało skuteczna promocja dziedzictwa kulturowego regionu, - niedostateczne wykorzystanie potencjału turystycznego, - brak zapisów lub zapisy wymagające korekty w zakresie ochrony zabytków (w tym dotyczące kształtowania nowej zabudowy) w niektórych istniejących planach miejscowych, - brak wyodrębnionej komórki ds. ochrony zabytków w ramach urzędu, - brak wizji strategicznej dot. rewitalizacji zabytkowych zespołów przemysłowych.

SZANSE MIASTA ZDUŃSKA WOLA	ZAGROŻENIA MIASTA ZDUŃSKA WOLA
<ul style="list-style-type: none"> - możliwość wsparcia finansowego z różnych źródeł, w tym ze środków Unii Europejskiej, - podniesienie poziomu życia ludzi, - wykorzystanie walorów przyrodniczych i zasobów kulturowych dla rozwoju turystyki, - wzrost świadomości w widzeniu obiektu zabytkowego jako miejsca do życia i jako lokowanie kapitału, - kreowanie nowych obszarów i produktów turystycznych w oparciu o atrakcyjny sposób zagospodarowania obiektów zabytkowych, - rozszerzenie i polepszenie bazy noclegowej i gastronomicznej, - rosnąca rola samorządu włączającego się w sferę ochrony dziedzictwa, - wzrost rangi aktywnego wypoczynku w kształtowaniu się nowego stylu życia i spędzania wolnego czasu, - wzrost kulturalnych aspiracji ludności, - rozwój działalności gospodarczej o charakterze turystycznym na bazie dziedzictwa kulturowego, - zatrzymanie degradacji substancji zabytkowej i poprawa estetyki miejscowości, - wypromowanie wizerunku miasta jako terenu posiadającego wyrazistą tożsamość kulturową. 	<ul style="list-style-type: none"> - brak jasnych i przejrzystych przepisów regulujących działania przy obiektach - zabytkowych niewpisanych do rejestru zabytków, - brak skutecznej egzekucji prawa, - brak realnych zachęt dla prywatnych inwestycji w zabytki, - brak mechanizmów efektywnego wdrażania strategii, planów, programów itp., - jednowymiarowe postrzeganie zasobów dziedzictwa kulturowego: wyłącznie poprzez pryzmat ich gospodarczego wykorzystania lub przeciwnie - jedynie jako zasobu historycznego, - brak dostatecznego nadzoru nad remontami i przebudowami obiektów zabytkowych (niewpisanych do rejestru zabytków), - skomplikowane procedury w ubieganiu się o środki zewnętrzne, skutkujące stosunkowo niewielkim wykorzystaniem funduszy unijnych, zwłaszcza przez osoby prywatne, - zerwanie ciągłości kulturowej - zmiana systemu wartości pomiędzy pokoleniami, - degradacja krajobrazu kulturowego w wyniku presji urbanistycznej, - zanik wrażliwości na regionalne wartości zabytkowe w budownictwie prywatnym i publicznym.

7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami miasta Zduńska Wola

Gminny program opieki nad zabytkami miasta Zduńska Wola służy ochronie i wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego w różnych dziedzinach życia społecznego. Realizacja wyznaczonych celów wymaga przede wszystkim zmiany w świadomości, szczególnie w obszarze odpowiedzialności jednostki samorządu terytorialnego, podmiotów, instytucji i sfer funkcjonalnych, które odpowiadają za ochronę środowiska kulturowego i naturalnego, za ład i zagospodarowanie przestrzenne, a także wyznaczone kierunki rozwoju miasta. Ważne jest także, aby właściciele zabytkowych obiektów, zmienili swoje podejście, przyczyniając się w ten sposób do poprawy stanu zachowania wszelkich dóbr środowiska kulturowego i naturalnego. W oparciu o ustawowe cele programu opieki nad zabytkami, informacje o zasobach dziedzictwa kulturowego Zduńskiej Woli oraz o możliwościach i perspektywach rozwoju miasta, sformułowano następujące cele Gminnego programu opieki nad zabytkami Zduńskiej Woli, które stanowią kontynuację Programu opracowanego na lata 2013 - 2016:

- systematyczne realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i trwała poprawa stanu ich zachowania,
- uwzględnienie ochrony zabytków, krajobrazu kulturowego oraz dziedzictwa archeologicznego w dokumentach planistycznych i strategicznych miasta,
- wykreowanie atrakcyjnego wizerunku miasta oraz budowanie tożsamości, a także podnoszenie atrakcyjności miasta i wykorzystanie zabytków dla potrzeb społecznych i turystycznych,
- powszechna edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego w środowisku mieszkańców miasta,
- wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- wykorzystanie funduszy krajowych i funduszy strukturalnych unii europejskiej w działaniach samorządu w zakresie opieki nad zabytkami i ochrony zabytków.

Na podstawie przeprowadzonej oceny stanu dziedzictwa kulturowego miasta, oceny opracowań strategicznych dotyczących rozwoju społeczno - gospodarczego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta zostało opracowanych 7 priorytetów, które są rozwinięciem celów Programu (Tabele nr 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12). Wyznaczone priorytety są zgodne z założeniami programowymi, które określone

były w Programie opracowanym na lata 2013 - 2016, w celu zapewnienia ciągłości działań w obszarze ochrony i opieki nad zabytkami. Do realizacji priorytetów wyznaczono kierunki działania wraz z zadaniami. Czynności te osiągnięte zostaną w perspektywie długofalowej, wieloletniej, których ostatecznym rezultatem będzie przywrócenie zabytkom miasta właściwych im walorów historycznych i estetycznych.

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Prezydent zobowiązany jest do sporządzania, co dwa lata, sprawozdań z realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami i przedstawiania ich Radzie Miasta. Wykonanie takiego sprawozdania, powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji Programu, uwzględniające wykonanie zadań, które zostały przyjęte do wypełnienia w czteroletnim okresie obowiązywania Gminnego programu opieki nad zabytkami oraz efektywność wcielenia ich w życie. Sposób weryfikacji ze zrealizowanych zadań został ujęty w trzeciej kolumnie każdej z tabeli, natomiast podmiot odpowiedzialny za realizację zadania w ostatnich kolumnach w Tabelach nr 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12.

Tabela nr 6. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr I

Priorytet I: Realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami			
NR	NAZWA ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI	PODMIOT ODPOWIEDZIALNY
1	Przyjęcie przez Radę Miasta Zduńska Wola programu ochrony zabytków na lata 2017 - 2020 oraz okresowe monitorowanie jego realizacji	Czy Program został przyjęty uchwałą	UM, RM, mieszkańcy, ŁWKZ
2	Opracowanie i coroczna aktualizacja Planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych na podstawie aktualizacji otrzymanych od właścicieli lub zarządców obiektów zabytkowych	Czy Program jest systematycznie aktualizowany, ilość zebranych informacji	UM, RM, właściciele i zarządcy, ŁWKZ
3	Prowadzenie i bieżąca aktualizacja gminnej ewidencji zabytków nieruchomości miasta Zduńska Wola oraz przekazywanie aktualnej GEZ do Starostwa Powiatowego oraz wojewódzkiego konserwatora zabytków	Ilość przeprowadzonych aktualizacji, ilość obiektów usuniętych/dodanych z/do GEZ	UM, ŁWKZ
4	Bieżąca aktualizacja gminnej ewidencji zabytków archeologicznych miasta Zduńska Wola		UM, ŁWKZ
5	Ustalenie terenów, dla których niezbędne jest opracowanie nowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, istotnych dla ochrony dziedzictwa kulturowego	Czy wyznaczono tereny dla nowych mpzp, czy na tych terenach znajdują się obiekty zabytkowe	UM
6	Systematyczna zmiana ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w związku z uwzględnieniem zapisów istotnych dla ochrony dziedzictwa kulturowego	Czy konieczne było dokonanie zmian, ilość zmienionych zapisów, ilość nowych zapisów	UM, ŁWKZ
7	Wystąpienie z wnioskiem o wpis do rejestru zabytków wartościowych pod względem historycznym i artystycznym obiektów stanowiących własność miasta: 1) budynku Muzeum Historii Miasta Zduńska Wola przy ul. Stefana Żłotnickiego 7; 2) ogrodzenia budynku Muzeum Historii Miasta Zduńska Wola przy ul. Żłotnickiego	Czy wystąpiono o wpis, czy dany obiekt został wpisany do rejestru zabytków	UM, ŁWKZ
8	Aktualizacja objętych ochroną cennych obiektów przyrodniczych zlokalizowanych na terenach wpisanych do GEZ	Ilość podjętych aktualizacji	UM, ŁWKZ, WKP
9	Aktualizacja gminnej ewidencji zabytków w oparciu o zgłaszane zmiany w zakresie adresów, numerów ewidencyjnych gruntu, własności i innych	Ilość zgłoszeń, ilość podjętych aktualizacji	UM
10	Wnioskowanie do projektu budżetu o zabezpieczenie środków finansowych na realizację zadań własnych w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	Ilość wniosków, ilość zabezpieczonych środków	UM, RM
11	Stała współpraca samorządu z wojewódzkim konserwatorem zabytków i Starostwem Powiatowym	Ilość wspólnych działań, ilość zadań zaplanowanych, ilość zadań wykonanych	UM, ŁWKZ, Starostwo
12	Udostępnianie strony internetowej miasta dla potrzeb działań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego	Ilość zamieszczonych informacji, ilość odsłon strony www	UM

13	Systematyczne podnoszenie kwalifikacji pracowników samorządowych związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego	Ilość odbytych szkoleń, ilość wyjazdów służbowych poświęconych tematyce rewitalizacji oraz różnego rodzaju spotkań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego	UM
14	Uczestnictwo w szkoleniach dotyczących kompetencji samorządów w zakresie ochrony zabytków	Ilość osób uczestniczących, ilość szkoleń	UM
15	Dążenie do powołania w Urzędzie Miasta komórki organizacyjnej odpowiedzialnej za proces rewitalizacji obszarów miejskich oraz ochronę zabytków	Czy powołano komórkę organizacyjną	UM

Tabela nr 7. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr II

Priorytet II: Zahamowanie procesów degradacji zabytków i trwała poprawa stanu ich zachowania			
NR	NAZWA ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI	PODMIOT ODPOWIEDZIALNY
1	Przekazanie Starostwu Powiatowemu wykazu obiektów objętych ewidencją zabytków oraz jego systematyczne aktualizowanie	Czy przekazano wykaz, ilość przekazanych aktualizacji	UM, Starostwo
2	Stworzenie modelu współpracy z właścicielami i administratorami obiektów wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w gminnej ewidencji zabytków	Czy stworzono model, ilość podjętych wspólnie działań, ilość uzyskanych/ przekazanych informacji	UM, właściciele i zarządcy obiektów
3	Współpraca samorządu ze związkami wyznaniowymi, będącymi właścicielami i zarządcami zabytków sakralnych (kościół, zespoły kościelno - klasztorne, cmentarze)	Ilość wspólnych działań, ilość pozyskanych/ przeznaczonych środków	UM, związki wyznaniowe
4	Podjęcie działań zmierzających do wykonania właściwego odprowadzenia wód opadowych z chodników znajdujących się w sąsiedztwie obiektów wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w gminnej ewidencji zabytków	Ilość zaplanowanych prac, ilość zrealizowanych zadań, ilość pozyskanych/ przeznaczonych środków	UM, właściciele i zarządcy obiektów
5	Ustalenie zasad zagospodarowania terenu Skansenu Lokomotyw w Karsznicach	Czy wyznaczono zasady	UM, ŁWKZ
6	Stworzenie modelu współpracy z właścicielami zabytkowych zespołów zabudowy przemysłowej w zakresie prac nad programem ich rehabilitacji i rekonstrukcji funkcjonalnej	Czy utworzono model, sposób działania modelu	UM
7	Przeprowadzenie prac remontowych i konserwatorskich w zabytkowych budynkach Urzędu Miasta, w tym dworze Złotnickich	Dla jakich obiektów zostały zaplanowane remonty, ile obiektów zostało wyremontowanych, ilość przeznaczonych/ wydanych środków	UM, RM, ŁWKZ
8	Rewitalizacja Placu Wolności wraz z przeprowadzeniem prac remontowych i konserwatorskich budynków mieszkalnych w pierzejach	Jakie przeprowadzono prace, jakich obiektów dotyczyły prace, ilość przeznaczonych środków	UM, RM, ŁWKZ
9	Koordinacja i prowadzenie bieżących prac remontowych w obiektach pozostających w dzierżawie TBS „Złotnicki” Sp. z o.o. - w miarę posiadanych środków finansowych, pozyskiwanych z wpłat czynszowych	Dla jakich obiektów zostały zaplanowane remonty, ile obiektów zostało wyremontowanych, ilość przeznaczonych/ wydanych środków	UM, RM, ŁWKZ
10	Prowadzenie prac porządkowych przy historycznych nagrobkach i miejscach pamięci narodowej na zabytkowych cmentarzach	Ilość zaplanowanych/ zrealizowanych prac, ilość przeznaczonych/ wydanych środków, ilość zebranych środków w trakcie zbiórki organizowanej rokrocznie 1 listopada na cmentarzu przy ul. Łaskiej	UM, RM, ŁWKZ
11	Poddanie pomników przyrody niezbędnym zabiegom pielęgnacyjnym	Ilość pomników poddanych zabiegom pielęgnacyjnym, ilość przeznaczonych/ wydanych środków	UM, ŁWKZ, WKP
12	Modernizacja i utrzymanie terenów zieleni, zwłaszcza terenów zielonych i skwerów w otoczeniu zabytków	Ilość prac zaplanowanych/ podjętych, ilość obiektów poddanych modernizacji	UM, ŁWKZ, WKP

Priorytet II: Zahamowanie procesów degradacji zabytków i trwała poprawa stanu ich zachowania			
NR	NAZWA ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI	PODMIOT ODPOWIEDZIALNY
13	Stała współpraca - na poziomie planowanych inwestycji - z właścicielami i użytkownikami obiektów zabytkowych, prowadząca do poprawy stanu ich zachowania i utrzymania w jak najlepszym stanie substancji zabytkowej (koordynacja remontów)	Dokonanie oceny stanu zachowania budynków oraz walorów zabytkowych ich części składowych, ilość obiektów wymagających remontu, ilość obiektów wyremontowanych, ilość przeznaczonych/ pozyskanych środków	UM, właściciele i zarządcy obiektów

Tabela nr 8. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr III

Priorytet III: Uwzględnienie ochrony zabytków, krajobrazu kulturowego oraz dziedzictwa archeologicznego w dokumentach planistycznych i strategicznych miasta			
NR	NAZWA ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI	PODMIOT ODPOWIEDZIALNY
1	Uwzględnianie ochrony zabytków nieruchomych, tj. obiektów ujętych w GEZ, w opracowywanych dla terenu miasta dokumentach studialnych dot. polityki przestrzennej, np. studia i plany zagospodarowania przestrzennego	Ilość zamieszczonych informacji, ilość zmienionych zapisów dotyczących ochrony zabytków	UM, ŁWKZ
2	Uwzględnianie zasad ochrony stref występowania zabytków archeologicznych w opracowywanych dla terenu miasta dokumentach studialnych, dotyczących polityki przestrzennej, np. studia i plany zagospodarowania przestrzennego		UM, ŁWKZ
3	Uwzględnianie ochrony zabytków nieruchomych (tj. obiektów ujętych w rejestrze zabytków i w GEZ), ruchomych oraz stref występowania zabytków archeologicznych w trakcie aktualizacji strategii rozwoju miasta Zduńska Wola	Ilość zamieszczonych informacji, ilość zmienionych zapisów dotyczących ochrony zabytków	UM, ŁWKZ

Tabela nr 9. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr IV

Priorytet IV: Kreowanie wizerunku miasta oraz budowanie tożsamości, a także podnoszenie atrakcyjności zabytków miasta dla potrzeb społecznych i turystycznych			
NR	NAZWA ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI	PODMIOT ODPOWIEDZIALNY
1	Coroczna organizacja imprezy popularyzującej tradycję i historię miasta Zduńska Wola, pod hasłem Dni Zduńskiej Woli - w czerwcu każdego roku	Sposób organizacji imprezy, zadania związane z ochroną zabytków, ilość osób biorących udział w imprezie	UM, MHMZW, MDK, mieszkańcy, organizacje pozarządowe
2	Udział w organizacji corocznej imprezy Europejskich Dni Dziedzictwa, organizowanej przez Narodowy Instytut Dziedzictwa - we wrześniu każdego roku	Ilość wspólnych zadań, sposób organizacji imprezy, ilość osób biorących udział w imprezie	UM, NID, mieszkańcy, MHMZW, organizacje pozarządowe
3	Współdziałanie z organizatorami cyklicznych przedsięwzięć, służących pogłębianiu zainteresowania dziedzictwem kulturowym Zduńskiej Woli	Czy nawiązano współpracę, z kim, ilość zaplanowanych/ podjętych wspólnie działań	UM, MHMZW, MDK, mieszkańcy, organizacje pozarządowe
4	Propagowanie idei społecznej opieki nad zabytkami	Jak propagowano ideę	UM, MHMZW organizacje pozarządowe
5	Współdziałanie z organizatorami różnorodnych imprez i przedsięwzięć związanych z obchodami rocznic historycznych i wydarzeń szczególnie istotnych dla dziejów Zduńskiej Woli, w tym z Towarzystwem Przyjaciół Zduńskiej Woli, Miejskim Domem Kultury, lokalnym kołem Polskiego Towarzystwa Turystyczno - Krajoznawczego	Czy nawiązano współpracę, z kim, ilość zaplanowanych/ podjętych wspólnie działań	UM, MDK, MHMZW, MBP organizacje pozarządowe

Priorytet IV: Kreowanie wizerunku miasta oraz budowanie tożsamości, a także podnoszenie atrakcyjności zabytków miasta dla potrzeb społecznych i turystycznych			
NR	NAZWA ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI	PODMIOT ODPOWIEDZIALNY
6	Inicjowanie i organizacja wystaw popularyzujących dziedzictwo kulturowe Zduńskiej Woli	Ilość zorganizowanych wystaw, ilość osób uczestniczących	UM, MDK, MHMZW, organizacje pozarządowe
7	Opracowanie - na podstawie wykonanej gminnej ewidencji zabytków - prezentacji materiałów dotyczących wybranych obiektów zabytkowych i historycznych przestrzeni o istotnych wartościach krajobrazu kulturowego, wraz z jak najszerszym jej udostępnianiem poprzez umieszczenie na stronach internetowych miasta i muzeum	Czy przygotowano prezentację, w jakiej formie, ilość udostępnień	UM, MHMZW, organizacje pozarządowe
8	Realizacja programu edukacji środowiskowej wśród dorosłych i dzieci poprzez: organizowanie miejskich konkursów historycznych, plastycznych i fotograficznych na temat obiektów zabytkowych w mieście (placówki edukacyjne oraz instytucje kultury, stowarzyszenia), w tym m.in.: - konkurs plastyczny dla dzieci i młodzieży pt. Moja przygoda w zduńskowolskim muzeum (z kontynuacją udziału prac w XXXVI Międzynarodowym konkursie plastycznym „Moja przygoda w Muzeum”), - konkurs historyczny dla młodzieży gimnazjalnej i szkół średnich miasta i powiatu pn. Wojenne losy zduńskowolan. Lata 1939 - 1945 w mieście i powiecie, - muzealne spotkania z fotografią (z kontynuacją w międzynarodowym konkursie dla dzieci i młodzieży pod tym samym tytułem)	Jak realizowano program, ilość zorganizowanych konkursów, ilość osób biorących udział, wydane na ten cel środki	UM, MDK, MHMZW, MBP organizacje pozarządowe
9	Prowadzenie cyklicznych wydawnictw propagujących historię i dziedzictwo miasta: 1) Zduńskowolska Biblioteka Historyczna; 2) Rocznik Zduńskowolski; 3) Zduńskowolska Biblioteczka Poetycka	Ilość zamieszczonych informacji, ilość wydanych pism/ folderów/ulotek	UM, MHMZW, MBP
10	Dalszy rozwój turystyki związanej z dziedzictwem św. Maksymiliana Marii Kolbego	Ilość podjętych działań, zorganizowanych wystaw, imprez itp.	UM, Muzeum św. M. M. Kolbego
11	Wykreowanie i rozwój produktu turystycznego Przemysłowa Zduńska Wola poprzez wytyczenie Szlaku Przemysłu	Czy stworzono produkt, podjęte działania, ilość osób zainteresowanych wydarzeniem	UM
12	Wykreowanie i rozwój produktu turystyki kulturowej Zduńska Wola wielu kultur poprzez wytyczenie Szlaku Historii i Kultury Żydowskiej oraz organizację cyklicznej imprezy poświęconej kulturze żydowskiej		UM, MHMZW, organizacje pozarządowe
13	Rozwój Skansenu Lokomotyw i Urządzeń Technicznych w Karsznicach wraz ze stworzeniem Szlaku Kolejnictwa	Jak rozwinięto Skansen, czy utworzono szlak, ilość osób biorących udział	UM, PKP, MHMZW organizacje pozarządowe
14	Nagradzanie i wyróżnianie przez Prezydenta Miasta właścicieli lub zarządców wyróżniających się obiektów zabytkowych	Czy przyznano nagrody, ile nagród przyznano	UM, właściciele, zarządcy obiektów
15	Stała współpraca z prasą, radiem i telewizją oraz wykorzystywanie Internetu do prezentacji dziedzictwa kulturowego miasta	Ilość wspólnie wykonanych działań, jakie działania zostały zaplanowane/ zrealizowane	UM
16	Wydawanie publikacji, folderów oraz wspieranie katalogów, wystaw i innych wydawnictw prezentujących środowisko kulturowe miasta	Ilość wydanych publikacji, folderów, ilość przeznaczonych/ wydanych środków	UM, MDK, MHMZW, MBP, organizacje pozarządowe

Tabela nr 10. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr V

Priorytet V: Powszechna edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego w środowisku mieszkańców miasta			
NR	NAZWA ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI	PODMIOT ODPOWIEDZIALNY
1	Przygotowanie programu zajęć o zabytkach miasta	Czy przygotowano program, plan programu, ilość osób biorących udział	UM, placówki oświatowe, MHMZW
2	Podnoszenie kwalifikacji i doskonalenie zawodowe nauczycieli i osób działających w sferze upowszechniania dziedzictwa kulturowego	Ilość osób szkolących się, ilość odbytych/ przeprowadzonych szkoleń, jak i czy podnoszone były kwalifikacje	UM, placówki oświatowe
3	Wprowadzenie i systematyczne uzupełnianie na stronie internetowej miasta zakładki dot. dziedzictwa kulturowego	Ilość wprowadzonych informacji, ilość osób odwiedzających stronę www	UM
4	Współorganizacja różnorodnych, ogólnodostępnych przedsięwzięć (konferencje, sesje popularno - naukowe, rajdy), popularyzujących dziedzictwo kulturowe oraz potrzebę jego ochrony, w tym m.in. imprez organizowanych przez Muzeum Historii Miasta i Miejski Dom Kultury	Ilość zorganizowanych wydarzeń/ imprez, ilość osób biorących udział, ilość przeznaczonych/ wydanych środków	UM, MDK, MHMZW, organizacje pozarządowe
5	Propagowanie idei społecznych kwest na rzecz ratowania zabytkowych cmentarzy	Ilość zebranych środków, ilość osób biorących udział	UM, MHMZW, organizacje pozarządowe, związki wyznaniowe
6	Prowadzenie polityki informacyjnej dotyczącej pozytywnych działań konserwatorskich oraz remontowo - budowlanych przy obiektach i przestrzeniach zabytkowych	Ilość zebranych/ uzyskanych informacji, ilość osób biorących udział	UM, ŁWKZ

Tabela nr 11. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr VI

Priorytet VI: Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami			
NR	NAZWA ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI	PODMIOT ODPOWIEDZIALNY
1	Wypracowanie polityki informacyjnej, służącej szerokiemu upowszechnianiu bieżących informacji o aktualnie ogłaszanych terminach naboru wniosków, Programach Operacyjnych, programach MKiDN i innych możliwościach pozyskiwania środków finansowych na realizację prac remontowych, konserwatorskich i rewitalizację obiektów zabytkowych	Jakie podjęto działania, ilość złożonych wniosków, ilość pozyskanych środków	UM
2	Uruchomienie - wraz z organizacjami pozarządowymi, związkami wyznaniowymi i instytucjami kultury - corocznych zbiórek funduszy przeznaczonych na ratowanie zabytkowych nagrobków i miejsc pamięci narodowej	Czy i ile zorganizowano zbiórek, ilość osób uczestniczących, ilość zebranych funduszy	UM, MDK, MHMZW, związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe

Tabela nr 12. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr VII

Priorytet VII: Wykorzystanie krajowych i strukturalnych funduszy Unii Europejskiej w działaniach samorządu zmierzających w zakresie opieki nad zabytkami i ochrony zabytków			
NR	NAZWA ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI	PODMIOT ODPOWIEDZIALNY
1	Monitoring - przez powołaną w ramach Urzędu Miasta komórkę organizacyjną ds. dziedzictwa - dostępnych funduszy dedykowanych ochronie dziedzictwa	Czy system jest systematycznie monitorowany, ilość zabranych informacji, czy informacje te przydały się, czy zostały wykorzystane	UM

2	Systematyczne aplikowanie przez samorząd o środki na remonty i konserwację obiektów zabytkowych oraz całych zespołów w ramach dostępnych programów i funduszy, w tym: - Narodowy i Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, - Norweski Mechanizm Finansowy, - Program Operacyjny Województwa Łódzkiego, - Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, - Program Operacyjny Kapitał Ludzki, - fundusze wojewódzkiego konserwatora zabytków	Ilość złożonych wniosków, ilość pozyskanych środków	UM
3	Bieżące zamieszczanie na stronach internetowych miasta dostępnych samorządowi informacji dot. możliwości pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych, ułatwiających właścicielom oraz zarządcom obiektów zabytkowych terminowe i prawidłowe składanie stosownych wniosków	Czy systematycznie zamieszczane są informacje, ilość zamieszczanych informacji, ilość osób odwiedzających stronę www	UM
4	Organizowanie, w miarę możliwości organizacyjnych Urzędu Miasta, doradztwa w zakresie pozyskiwania funduszy zewnętrznych na zachowanie i utrzymanie obiektów zabytkowych	Ilość zorganizowanych spotkań doradczych, ilość osób zainteresowanych spotkaniami, ilość osób biorących udział	UM

Wykaz skrótów:

- ŁWKZ - Łódzki Wojewódzki Konserwator Zabytków,
- WKZ - wojewódzki konserwator zabytków,
- WKP - wojewódzki konserwator przyrody,
- NID - Narodowy Instytut Dziedzictwa,
- MKiDN - Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- MDK - Miejski Dom Kultury,
- MHMZW - Muzeum Historii Miasta Zduńska Wola,
- MBP - Miejska Biblioteka Publiczna,
- UM - Urząd Miasta,
- RM - Rada Miasta,
- GEZ - gminna ewidencja zabytków.

8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami

Gminny program opieki nad zabytkami miasta Zduńska Wola realizowany będzie poprzez wykonanie wskazanych zadań, na rzecz osiągnięcia przyjętych w nim priorytetów. Podstawę instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawa oraz zawarte w nich regulacje. Regulacje te dotyczą instrumentów ekonomiczno - prawnych, społecznych oraz finansów publicznych. Zakłada się, że zadania określone w niniejszym Programie będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

1) **instrumenty prawne** wynikające z obowiązujących przepisów prawnych:

- wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością miasta,
- wykonywanie decyzji administracyjnych z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym,
- ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane,
- ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska,

- ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody,
- ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami,
- ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej,
- ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu;

2) instrumenty finansowe:

- finansowanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych będących własnością miasta,
- udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków,
- korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje,
- ustawa z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym,
- ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych,
- ustawa z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadku i darowizn,
- współpraca pomiędzy podmiotami publicznymi a sektorem prywatnym w ramach „Partnerstwa publicznego-prywatnego” (PPP);

3) instrumenty społeczne:

- prowadzenie działań z zakresu współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków (władzami kościelnymi i parafiami, osobami fizycznymi), a także edukacja i informacja odnośnie dziedzictwa kulturowego miasta Zduńska Wola,
- edukacja kulturowa,
- pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego,
- informacja na temat znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju miasta,
- współdziałanie z organizacjami społecznymi;

4) instrumenty koordynacji:

- realizacja projektów i programów gminy, dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego gminy (np. strategia rozwoju miasta, plany rozwoju lokalnego, programy rozwoju infrastruktury miasta, programy ochrony środowiska przyrodniczego, programy prac konserwatorskich, studia i analizy, koncepcje, plany rewitalizacji),
- współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków,
- współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego;

5) instrumenty kontrolne:

- aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków,
- oceny zmian w zagospodarowaniu przestrzennym miasta,
- sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami oraz aktualizacja programu związana z ustawowym czteroletnim okresem obowiązywania,
- monitorowanie stanu zachowania i funkcjonowania środowiska kulturowego,
- prowadzenie stałej obserwacji procesów i zjawisk istotnych z punktu widzenia realizacji programu.

9. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z obowiązującą ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dbałość o zabytek polega między innymi na zapewnieniu warunków do dokumentowania zabytku, popularyzacji wiedzy o nim, prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych oraz utrzymaniu zabytku i jego otoczenia w jak najlepszym stanie. Finansowanie tych działań jest obowiązkiem nie tylko właściciela zabytku, lecz także każdego podmiotu mającego tytuł prawny do zabytku, tj. osób fizycznych, jednostek organizacyjnych, a więc trwałych zarządców, użytkowników wieczystych. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tego rodzaju tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest zadaniem własnym. Ochrona zabytków i opieka nad nimi, a także wszelkie działania związane ze zmianą ich funkcji w przestrzeni publicznej oraz ich popularyzacją i udostępnianiem społecznym, mogą być finansowane z różnych źródeł w zależności od typu działań.

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Ważne jest, by władze miasta z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w budżecie środków przeznaczonych na realizację zapisów Gminnego programu opieki nad zabytkami. Tym bardziej, że znaczna część źródeł zewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego w finansowanych przez nie projektach. Główny obowiązek związany z opieką, ochroną oraz finansowaniem wszelkich prac konserwatorskich lub robót budowlanych, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

1) źródła krajowe:

- dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- dotacje wojewódzkie i powiatowe,
- dotacje gminne,
- dotacje Ministra Administracji i Cyfryzacji - fundusz kościelny,
- Fundusz Termomodernizacji i Remontów,
- dofinansowanie Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa,
- programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- fundusze od fundacji;

2) źródła zagraniczne:

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych,
- źródła z programu Polska Cyfrowa PO PC 2014 - 2020,
- źródła pozaunijne - Mechanizm Norweski i Mechanizm Finansowy EOG.

9.1. Dotacje

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.) dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub posiadającej taki zabytek w trwałym zarządzie. Udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac.

Art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa szczegółowo wykaz działań które mogą podlegać dofinansowaniu. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich,
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych,

- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej,
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich,
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego,
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz,
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku,
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku,
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki,
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności,
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych,
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności,
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej,
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych,
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu,
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru,
- zakup i montaż instalacji przeciwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Standardowo, dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- zabytek wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem, technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie, łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Dotacje Łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków - Łódzki Wojewódzki Konserwator Zabytków działając na podstawie przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.), Rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2014 r. poz. 399) oraz mając na uwadze przepisy zawarte w ustawie z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2015 r. poz. 2164 ze zm.) ustala kryteria i sposób naboru wniosków oraz rozdziału środków finansowych na cele związane z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami w ramach środków przyznanych przez Wojewodę Łódzkiego, pozostających w dyspozycji Łódzkiego wojewódzkiego konserwatora zabytków. Wnioski o udzielenie dofinansowania zadań składa się w terminach:

- do dnia 28 lutego - na dofinansowanie prac, które zostaną przeprowadzone w bieżącym roku,
- do dnia 30 czerwca - na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja).

Dotacje Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego - regulamin określający zasady, tryb udzielania oraz rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków województwa łódzkiego określa uchwała nr XIX/358/11 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 20 grudnia 2011 r., dotycząca zabytków nieruchomości, ruchomych lub archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków województwa łódzkiego, znajdujących się na stałe w granicach administracyjnych i posiadających duże znaczenie dla dziedzictwa kulturowego województwa łódzkiego. Termin składania wniosków wyznaczony w ogłoszeniu o konkursie podanym do publicznej wiadomości (co najmniej trzydziestodniowy).

Dotacje z budżetu powiatu zduńskowolskiego - zasady udzielania dotacji określa uchwała nr XXXIX/31/14 Rady Powiatu Zduńskowolskiego z dnia 25 kwietnia 2014 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze powiatu, następnie zmieniona uchwałą nr XI/102/15 Rady Powiatu Zduńskowolskiego z dnia 30 października 2015 r. w sprawie zmiany uchwały nr XXXIX/31/14 Rady Powiatu Zduńskowolskiego z dnia 25 kwietnia 2014 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze powiatu.

Do konkursu mogą przystąpić jedynie uprawnione podmioty, które złożą wniosek na właściwym formularzu z wymaganymi załącznikami. Złożone wnioski są weryfikowane pod względem formalnym i merytorycznym przez Komisję powołaną przez Zarząd Powiatu Zduńskowolskiego. Skład, organizację oraz tryb pracy Komisji określa załącznik do uchwały nr XI/102/15 Rady Powiatu Zduńskowolskiego z dnia 30 października 2015 r.

Dotacje z budżetu miasta Zduńska Wola - zasady udzielania dotacji określa uchwała nr XXXII/261/16 Rady Miasta Zduńska Wola z dnia 29 grudnia 2016 r. w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Dotacja może zostać udzielona na prace lub roboty budowlane przy zabytku, które wykonawca wykona w roku złożenia wniosku o udzielenie dotacji. Łączną kwotę dotacji w danym roku budżetowym określa uchwała budżetowa.

Dotacje Ministra Administracji i Cyfryzacji - fundusz kościelny

Środki Funduszu Kościelnego można przeznaczyć na remonty i konserwacje obiektów sakralnych o wartości zabytkowej (art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego i § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 sierpnia 1990 r. w sprawie rozszerzenia celów Funduszu Kościelnego (Dz. U. nr 61 poz. 354). Dotacją mogą być objęte podstawowe prace zabezpieczające obiekt: remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie, odgrzybianie, izolacja, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej.

Fundusz Termomodernizacji i Remontów

Celem rządowego programu wsparcia remontów i termomodernizacji jest poprawa stanu technicznego istniejących zasobów mieszkaniowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich termomodernizacji. Z programu mogą skorzystać właściciele zasobów mieszkaniowych (gminy, spółdzielnie mieszkaniowe, właściciele mieszkań zakładowych i prywatni właściciele). Jego beneficjentami są także osoby mieszkające w budynkach objętych programem, gdyż poprawia się komfort zamieszkiwania z jednoczesnym zmniejszeniem opłat za energię cieplną.

Program realizowany na podstawie ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów obejmuje dwa główne moduły - wsparcie przedsięwzięć termomodernizacyjnych i wsparcie przedsięwzięć remontowych. Wprowadza on także dodatkowe wsparcie dla właścicieli budynków mieszkalnych objętych w przeszłości czynszem regulowanym. Wsparcie jest udzielane w postaci tzw. premii, czyli spłaty części kredytu wykorzystanego na realizację przedsięwzięcia. Spłata jest dokonywana ze środków Funduszu Termomodernizacji i Remontów, obsługiwanego przez Bank Gospodarstwa Krajowego i zasilanego ze środków budżetu państwa.

Dofinansowanie Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa

Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa została powołana przez Sejm RP ustawą z dnia 2 lipca 1947 r. Jest ona jedynym w Polsce organem państwowym inicjującym i koordynującym działalność związaną z upamiętnianiem historycznych wydarzeń i miejsc oraz postaci w dziejach walk i męczeństwa narodu polskiego w kraju i zagranicą, a także walk i męczeństwa innych narodów na terytorium Polski. Istnieje możliwość ubiegania się o dofinansowanie prac remontowych na cmentarzach, kwaterach i mogiłach wojennych oraz na wykonanie pomników, tablic pamiątkowych lub remonty już istniejących upamiętnień.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW)

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) jest głównym źródłem finansowania w Polsce inwestycji proekologicznych. Wraz z wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej NFOŚiGW tworzy system funduszy ekologicznych. W oparciu o Wspólną Strategię działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej na lata 2013 -2016 z perspektywą do 2020 r., realizuje politykę ochrony środowiska w Polsce. Służą temu stabilne przychody, doświadczony kadry oraz wypracowane formy współpracy z beneficjentami.

Wyznaczony cel generalny Strategii działania NFOŚiGW: „Poprawa stanu środowiska i zrównoważone gospodarowanie jego zasobami przez stabilne, skuteczne i efektywne wspieranie przedsięwzięć i inicjatyw służących środowisku”, realizowany jest w ramach czterech priorytetów:

- Ochrona i zrównoważone gospodarowanie zasobami wodnymi,
- Racjonalne gospodarowanie odpadami i ochrona powierzchni ziemi,
- Ochrona atmosfery,
- Ochrona różnorodności biologicznej i funkcji ekosystemów.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej z końcem listopada rozpoczyna przyjmowanie wniosków w ramach nowej unijnej perspektywy. W ramach uruchomionych działań zostanie udostępnionych na projekty środowiskowe ponad 5 mld zł.

Program Dom Kultury+

Organizatorem Programu Dom Kultury+ jest Narodowe Centrum Kultury. Jest on realizowany zgodnie z założeniami Paktu dla Kultury. Celem strategicznym Programu Kultura - Interwencje jest tworzenie warunków dla wzmocnienia tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie regionalnym, lokalnym i krajowym poprzez finansowe wsparcie realizacji projektów upowszechniających dorobek kultury i zwiększających obecność kultury w życiu społecznym. Pilotażowa edycja programu odbyła się w 2013 r.

Koncepcja programu została oparta na założeniu, że uczestnictwo w kulturze sprzyja podnoszeniu kompetencji społeczeństwa, tworzeniu warunków do rozwijania aktywności twórczej i przygotowaniu obywateli do aktywnego udziału w różnych formach życia społecznego. O wsparcie w ramach programu Kultura - Interwencje mogą ubiegać się zarówno samorządowe instytucje kultury (z wyłączeniem instytucji współprowadzonych przez Ministra oraz jednostki samorządu terytorialnego), jak i organizacje pozarządowe.

Bardzo Młoda Kultura. Wieloletni program wspierania edukacji kulturowej

Celem wieloletniego programu realizowanego w ramach Paktu dla Kultury przez Narodowe Centrum Kultury jest budowanie systemowych rozwiązań wzmocniających stymulowanie kreatywności i edukacji kulturowej przez 16 podmiotów wyłonionych w drodze konkursu - po jednym z każdego województwa.

Podstawowym celem programu jest wpieranie edukacji kulturowej w Polsce. Cel ten będzie urzeczywistniany przez realizację całego szeregu zadań pośrednich. Realizacja zadania odbywa się na terenie Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2016 - 2018. O dofinansowanie w ramach programu mogą się ubiegać samorządowe instytucje kultury. Przy realizacji zadania wskazane jest nawiązanie współpracy poprzez zawarcie porozumienia lub utworzenie konsorcjum z następującymi podmiotami:

- kuratoriami oświaty, centrami i ośrodkami doskonalenia nauczycieli,
- publicznymi i/lub niepublicznymi instytucjami oświatowo - wychowawczymi,
- organizacjami pozarządowymi,

- instytucjami kultury,
- innymi podmiotami działającymi na polu edukacji kulturowej w województwie.

Każdy z wnioskodawców będzie mógł ubiegać się o dotację w wysokości od 300 do 900 tysięcy złotych na trzyletni okres realizacji programu, a także wsparcie organizacyjne i merytoryczne od powołanego przez NCK zespołu zajmującego się jego obsługą. W ramach programu odbywać się będą doroczne spotkania wszystkich beneficjentów, w trakcie których będą się dzielić doświadczeniami i poszukiwać wspólnie rozwiązań.

9.2. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy.

Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego 2017

Miejsca Pamięci Narodowej - to nowy priorytet w ramach Programów ogłoszonych przez Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego prof. Małgorzatę Omilanowską. Jego celem jest wspieranie samorządów w zapewnianiu stabilnej opieki nad najważniejszymi miejscami pamięci, stanowiącymi materialne świadectwo wydarzeń kluczowych dla narodowej tożsamości.

Programy na 2017 r. w ramach dziedzictwa kulturowego:

- Ochrona zabytków,
- Wspieranie działań muzealnych,
- Kultura ludowa i tradycyjna,
- Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą,
- Ochrona zabytków archeologicznych,
- Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego,
- Miejsca Pamięci Narodowej.

Program „Infrastruktura kultury”

Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury. Przedmiotem dofinansowania mogą być modernizacje i remonty obiektów przeznaczonych na działalność kulturalną i edukacyjną, w zakresie kultury oraz przygotowanie dokumentacji technicznej do inwestycji.

Dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na badania archeologiczne

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego udziela dotacji na badania archeologiczne zgodnie z przyjętym Rozporządzeniem z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne.

Rozporządzenie określa warunki i tryb udzielania oraz rozliczania dotacji na:

- 1) badania archeologiczne prowadzone ze względu na planowane albo realizowane:
  - a) roboty budowlane przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru zabytków lub objętym ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub znajdującym się w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
  - b) roboty ziemne lub zmianę charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co może doprowadzić do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego;
- 2) wykonanie dokumentacji badań archeologicznych, o których mowa w pkt 1.

Dotację na przeprowadzenie badań archeologicznych otrzymać może osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna zamierzająca realizować te działania, w przypadku gdy koszt planowanych badań archeologicznych i ich dokumentacji będzie wyższy niż 2% kosztów planowanych do przeprowadzenia działań. Zasady udzielania

określone są w art. 82a i 82b ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz w rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne.

9.3. Środki europejskie

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2014 - 2020

Obecnie trwa przygotowanie trzech typów programów: transgranicznych, transnarodowych i międzyregionalnego na lata 2014 - 2020. Zasadniczą różnicą między trzema typami współpracy jest zakres terytorialny, w ramach którego można realizować wspólne przedsięwzięcia:

- obszary przylegające do granic państwowych, w przypadku programów współpracy transgranicznej. Programy transgraniczne służą przede wszystkim budowaniu więzi łączących społeczności po obu stronach granicy. Ich realizacja ma na celu wzmocnienie współpracy poprzez wzrost liczby wspólnych inicjatyw dotyczących między innymi ochrony środowiska, rozbudowy infrastruktury, wymiany kulturalnej, czy wzajemnych kontaktów młodzieży,
- duże zgrupowania europejskich regionów z kilku lub kilkunastu państw w ramach programów współpracy transnarodowej,
- wszystkie regiony UE w zakresie współpracy międzyregionalnej. Projekty, oparte na współpracy z partnerami zagranicznymi mogą dotyczyć między innymi kultury, sztuki, turystyki i promocji regionu.

Kreatywna Europa

Kreatywna Europa to nowy program Unii Europejskiej oferujący wsparcie finansowe dla sektorów audiowizualnych, kultury i kreatywnych. Program ten będzie realizowany w latach 2014 - 2020 i będzie zawierał trzy komponenty: MEDIA, KULTURA i część międzysektorową z nowym instrumentem finansowym od 2016 r. Nowe priorytety, które pojawiają się w Kreatywnej Europie wynikają z analizy obecnej sytuacji sektorów kultury w Europie i problemów, jakie napotykają europejscy artyści. Są to przede wszystkim: budowanie kompetencji sektorów kultury i kreatywnych do skutecznego działania na poziomie ponadnarodowym oraz strategiczne budowanie i rozwój publiczności dla odbioru europejskich dzieł i zwiększanie dostępu do kultury.

Komponent Kultura jest częścią programu Kreatywna Europa skierowaną do instytucji, organizacji i innych podmiotów działających w sektorach kultury i kreatywnych. Jego celem jest promocja europejskiej kultury i sztuki, zwiększanie mobilności artystów i dzieł europejskich, budowanie współpracy kulturalnej na poziomie ponadnarodowym, rozwijanie europejskiej publiczności oraz dostosowywanie sektorów kultury i kreatywnych do technologii cyfrowych i wdrażania innowacji.

Program Europa dla Obywateli 2014 - 2020

Powyższy program jest kolejnym programem wspólnotowym skierowanym na realizację „miękkich” działań projektowych między innymi w tematyce dziedzictwa kulturowego, którego celem jest zwiększenie świadomości obywateli o historii i integracji europejskiej oraz pomoc w lepszym zrozumieniu polityki UE i jej wpływu na życie codzienne obywateli państw członkowskich.

Celami ogólnymi programu są:

- rozwijanie obywatelstwa europejskiego przez umożliwienie współpracy i uczestnictwa w budowaniu demokratycznej, różnorodnej kulturowo, otwartej na świat Europy,
- rozwijanie poczucia tożsamości europejskiej opartej na wspólnych wartościach, historii i kulturze, umacnianie poczucia odpowiedzialności za UE wśród obywateli,
- pogłębianie tolerancji i wzajemnego zrozumienia między obywatelami Europy.

Cele ogólne realizowane są na poziomie ponadnarodowym za pomocą celów szczegółowych, do których należy:

- gromadzenie członków społeczności lokalnych z całej Europy w celu wymiany doświadczeń, opinii i wartości,
- wspieranie działań, debat i refleksji na temat obywatelstwa europejskiego i demokracji przy współpracy z europejskimi organizacjami społeczeństwa obywatelskiego,
- przybliżanie Europy obywatelom przez propagowanie europejskich wartości i osiągnięć z zachowaniem pamięci o jej historii,
- zachęcanie obywateli i organizacji obywatelskich we wszystkich krajach do wzajemnych kontaktów, umacniających dialog międzykulturowy (jedność w różnorodności), budowanie więzi między „starymi” a nowymi członkami UE.

Program składa się z dwóch obszarów tematycznych: Pamięć i Obywatelstwo europejskie oraz Demokratyczne zaangażowanie i uczestnictwo obywatelskie, które są uzupełnione przez działanie horyzontalne nazwane „waloryzacją”, sprowadzające się do analizy, rozpowszechniania i wykorzystania wyników projektów dofinansowanych z Programu „Europa dla Obywateli”. Minimalna kwota dofinansowania projektu to 60 000 euro, maksymalna 600 000 euro. Wsparcie finansowe Unii nie może przekroczyć 70% całkowitego budżetu. Wnioski mogą składać organizacje badające europejską politykę publiczną (ośrodki analityczne) lub organizacje społeczeństwa obywatelskiego, które przez swoje stałe i regularnie prowadzone działania wnoszą konkretny wkład w realizację celów programu Europa dla Obywateli, a ponadto spełniają wszystkie następujące wymagania:

- posiadają osobowość prawną co najmniej od czterech lat,
- działają na poziomie europejskim,
- nie są nastawione na zysk,
- mają siedzibę w jednym z krajów członkowskich UE, krajach EFTA i innych, jeśli podpisały one w 2014 r. protokół ustaleń z Komisją Europejską.

Program operacyjny infrastruktura i środowisko 2014 - 2020

Program Infrastruktura i Środowisko 2014 - 2020 to największy program finansowany z Funduszy Europejskich nie tylko w Polsce, ale i Unii Europejskiej. Główne obszary, na które zostaną przekazane środki to: gospodarka niskoemisyjna, ochrona środowiska, przeciwdziałanie i adaptacja do zmian klimatu, transport i bezpieczeństwo energetyczne oraz ochrona zdrowia i dziedzictwo kulturowe. Budżet programu wynosi ponad 27,4 mld euro z Funduszy Europejskich (FE), czyli ok. 115 mld zł.

Priorytet nr 8. Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego - alokacja z FE 467,3 mln euro: inwestycje w ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego oraz zasobów kultury, np. instytucji kultury, szkół artystycznych.

Polska Cyfrowa PO PC 2014 - 2020

Projekt programu operacyjnego Polska Cyfrowa przygotowały Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji oraz Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju. Program został przyjęty przez rząd 8 stycznia 2014 r., 5 grudnia 2014 r. przez Komisję Europejską. Orientacyjna kwota przewidziana na nabory w 2015 r. to blisko 2,6 mld zł. Celem tego programu jest wykorzystanie potencjału cyfrowego do poprawy jakości życia. Ministerstwo Administracji wychodzi z założenia, że pełne wykorzystanie potencjału nowoczesnych technologii wymaga nie tylko budowy infrastruktury i usług, ale także wspierania kompetencji cyfrowych Polaków.

W ramach programu planuje się realizację czterech osi priorytetowych:

Oś priorytetowa I. Powszechny dostęp do szybkiego Internetu - alokacja UE - 1 020 222 652 EUR.

Cel szczegółowy 1. Wyeliminowanie terytorialnych różnic w możliwości dostępu do szerokopasmowego Internetu o wysokich przepustowościach.

Oś priorytetowa II. E - Administracja i otwarty rząd - alokacja UE 949 604 018 EUR.

Cel szczegółowy 2. Wysoka dostępność i jakość e - usług publicznych.

Cel szczegółowy 3. Cyfryzacja procesów back-office w administracji rządowej.

Cel szczegółowy 4. Cyfrowa dostępność i użyteczność informacji sektora publicznego.

Oś priorytetowa III. Cyfrowa aktywizacja społeczeństwa - alokacja UE 145 000 000 EUR.

Cel szczegółowy 5. Zwiększenie stopnia oraz poprawa umiejętności korzystania z Internetu, w tym e-usług publicznych.

Cel szczegółowy 6. Pobudzanie potencjału uzdolnionych programistów dla zwiększenia zastosowania rozwiązań cyfrowych w gospodarce i administracji.

Oś priorytetowa IV. Pomoc techniczna - alokacja UE 57 668 000 EUR.

Cel szczegółowy 7. Wsparcie procesu zarządzania i wdrażania programu.

Cel szczegółowy 8 Informacja, promocja i doradztwo.

Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG)

W latach 2009 - 2014 działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego otrzymały wsparcie w wysokości około 60 000 000 euro w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego dzięki Mechanizmowi Norweskiemu oraz Europejskiemu Obszarowi Gospodarcemu przez priorytet dotyczący promowania różnorodności kulturowej i artystycznej. Z udostępnionych przez Punkt Informacyjny Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju nt. funduszy norweskich i EOG wynika, że kolejne środki w ramach tego funduszu będą dostępne na podobnych - do istniejących - zasadach i priorytetach wsparcia.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014 - 2020 (RPO WŁ 2014 - 2020)

Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014 - 2020 opracowany został w grudniu 2014 r. Jest to program operacyjny finansowany zarówno ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), jak i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Zarząd Województwa Łódzkiego 5 lutego 2016 r. przyjął jednolity tekst Szczegółowego Opisu Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014 - 2020.

Celem strategicznym RPO WŁ jest: poprawa konkurencyjności gospodarczej, spójności społecznej i dostępności przestrzennej województwa przy zrównoważonym wykorzystaniu specyficznych cech potencjału gospodarczego i kulturowego regionu przy pełnym poszanowaniu jego zasobów przyrodniczych. Cel ten zostanie osiągnięty poprzez podniesienie konkurencyjności i innowacyjności gospodarki, poprawę atrakcyjności inwestycyjnej ośrodków miejskich i usprawnienie powiązań między nimi, zwiększenie atrakcyjności osiedleńczej i turystycznej oraz przełamywanie barier strukturalnych na obszarach o niższym potencjale rozwojowym.

RPO WŁ na lata 2014 - 2020 składa się z dwunastu monofunduszowych osi priorytetowych:

- Oś priorytetowa I Badania, rozwój i komercjalizacja wiedzy,
- Oś priorytetowa II Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka,
- Oś priorytetowa III Transport,
- Oś priorytetowa IV Gospodarka niskoemisyjna,
- Oś priorytetowa V Ochrona środowiska,
- Oś priorytetowa VI Rewitalizacja i potencjał endogeniczny regionu - zakłada wspieranie działań na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego i zwiększenia partycypacji w kulturze na terenie województwa łódzkiego, a także wykorzystania walorów przyrodniczych i kulturowych regionu dla rozwoju gospodarki turystycznej i kompleksowej rewitalizacji obszarów zdegradowanych,
- Oś priorytetowa VII Infrastruktura dla usług społecznych,
- Oś priorytetowa VIII Zatrudnienie,
- Oś priorytetowa IX Włączenie społeczne,
- Oś priorytetowa X Adaptacyjność pracowników i przedsiębiorstw w regionie,
- Oś priorytetowa XI Edukacja, Kwalifikacje, Umiejętności,
- Oś priorytetowa XII Pomoc Techniczna.

Całkowita alokacja środków Unii Europejskiej na realizację RPO WŁ na lata 2014 -2020 wynosi 2 256 049 115 EUR, z tego 1 621 433 387 EUR (71,87%) to środki EFRR, a 634 615 728 EUR (28,13%) - EFS. Uwzględniając szacunkowe zaangażowanie środków krajowych (publicznych i prywatnych), wynoszące 398 126 320 EUR, ogółem w ramach Programu zostaną sfinansowane przedsięwzięcia o wartości 2 654 175 435 EUR. Na Oś priorytetową nr VI przeznaczono 279 125 837 EUR z funduszu EFRR.

Ustawa o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r.

Głównym celem ustawy jest zapewnienie skuteczności i powszechnego charakteru działań rewitalizacyjnych, a także ich kompleksowości i wprowadzenia mechanizmów koordynacji. Ustawa określa programowanie, koordynację i tworzenie warunków do realizacji procesu rewitalizacji przez jej interesariuszy jako fakultatywne zadanie własne gminy. Głównymi adresatami ustawy są organy samorządu terytorialnego oraz mieszkańcy gmin, na terenie których znajdują się obszary zdegradowane i w których prowadzone będą działania rewitalizacyjne.

Obecnie ważnym źródłem finansowania działań rewitalizacji, pokrywającym się z pierwszym okresem obowiązywania ustawy, będą środki europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych (głównie EFS, EFRR oraz dodatkowo środki FS). Umowa Partnerstwa, czyli główny dokument ustanawiający ramy wdrażania środków unijnych w perspektywie budżetowej 2014 - 2020, wskazuje „miasta i dzielnice miast wymagające rewitalizacji” jako jeden z pięciu tzw. obszarów strategicznej interwencji. Zgodnie z dokonanymi szacunkami, na działania rewitalizacyjne w ramach wybranych priorytetów inwestycyjnych przeznaczona zostanie co najmniej równowartość 25 mld zł. Środki te będą głównie dotyczyć regionalnych programów operacyjnych (RPO). Do tej kwoty należy także doliczyć wkład własny beneficjentów.

10. Realizacja i finansowanie przez miasto Zduńska Wola zadań z zakresu ochrony zabytków

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki, wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. Dbanie o stan zabytku, tym samym ponoszenie nakładów na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane spoczywa na właścicielu i posiadaczu obiektu zabytkowego, dysponującego tytułem prawnym do zabytku. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie wspomnianych prac i robót jest zadaniem własnym. Pełna realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków przez samorząd miejski powinna przebiegać dwutorowo, uwzględniając poniższe priorytety:

- 1) opieka nad zabytkowymi obiektami i obszarami, których właścicielem lub współwłaścicielem jest miasto Zduńska Wola;
- 2) kształtowanie przestrzeni publicznych oraz ochrona dziedzictwa kulturowego (w tym krajobrazu kulturowego) na całym obszarze miasta Zduńska Wola.

Miasto Zduńska Wola jest właścicielem (posiada tytuł prawny) 94 obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Wykaz został przedstawiony w tabeli poniżej (Tabela nr 13). Miasto jako właściciel tych zabytków jest ustawowo zobligowane do opieki nad tymi obiektami, utrzymywania w dobrym stanie technicznym, przeprowadzania remontów i bieżących konserwacji. Niezależnie od zapisów legislacyjnych Miasto powinno dołożyć wszelkich starań, aby stan zabytków, jak i całej przestrzeni publicznej, wpływał pozytywnie na jakość życia mieszkańców, a turystów zachęcać do dłuższych pobytów.

Tabela nr 13. Obiekty zabytkowe stanowiące własność miasta Zduńska Wola

LP.	NR GEZ	ULICA, NUMER DOMU	WŁASNOŚĆ WG EWMAPY	UDZIAŁ WG EWMAPY
1	2	Dąbrowskiego 1	miasto	26/27
			+ 1 osoba prywatna	1/27
2	3	Dąbrowskiego 1	miasto	1/1
3	11	Dąbrowskiego 20	miasto	1/1
			TBS Zarząd	1/1
4	15A	Dąbrowskiego 23	miasto	1/1
			TBS Zarząd	1/1
5	23	Dolna 2/Złota 1	miasto	1/1
			TBS Zarząd	1/1
6	30	Getta Żydowskiego 7	miasto	1/1
			TBS Zarząd	1/1

7	31	Getta Żydowskiego 7	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
8	37	Juliusza 14	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
9	38	Juliusza 18	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
10	39	Juliusza 20	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
11	40	Juliusza 22	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
12	41	Juliusza 26	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
13	42	Juliusza 26	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
14	47	Kolbego 7	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
15	50	Kościelna 3	miasto	1/1
			użytkowanie wieczyste - 2 osoby prywatne	1/10
16	51	Kościelna 5	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
17	52	Kościelna 6	miasto TBS Zarząd	dz. nr 391/2; 1/1 1/1
		Kościelna 6	1 osoba prywatna	dz. nr 391/1; 1/1
18	53	Kościelna 11	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
19	65	Kościelna 28/ Mickiewicza 1	miasto	1/1
20	66	Kościelna 28/ Mickiewicza 1	miasto	1/1
21	67	Kościelna 33	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
22	75	Aleje Kościuszki 2	miasto	1/1
			użytkowanie wieczyste - Bank PKO S.A.	270/1000
			użytkowanie wieczyste - 2 osoby prywatne	48/1000
23	81	Królewska 3	miasto	1/1
			użytkowanie wieczyste - 1 osoba prywatna	1/5
24	88	Krótką 6	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
25	92	Krucza 3	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
26	95	Krucza 6	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
27	96	Krucza 6	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
28	99	Łaska 2	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
29	101	Łaska 4	miasto	1/2
			+ 3 osoby prywatne	10/20
30	102	Łaska 6	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
31	108	Łaska 15	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
32	110	Łaska 19	miasto	111/240
			+ 2 osoby prywatne	129/240
33	113	Łaska 22	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
34	114	Łaska 24	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
35	116	Łaska 35	miasto TBS Zarząd	1/1 1/1
36	117	Łaska 35	miasto	1/1

			TBS Zarząd	1/1
37	122	Łaska 38	Miasto TBS Zarząd	1/1
38	123	Łaska 41	miasto	27/48
			+ parafia ewangelicka	21/48
			TBS Zarząd	1/1
39	127	Łaska 54	miasto	1/1
40	128	Łaska 55	miasto	1/1
41	129	Łaska 60	miasto	1/1
42	133	Łaska 90	miasto	1/1
			Zarząd	Prezydent Miasta Zduńska Wola
43	142	Narutowicza 2	miasto	1/1
44	144	Narutowicza 7	miasto	1/1
45	157	Paprocka 13	miasto	1/1
			TBS Zarząd	1/1
46	159	Piaskowa 6	miasto	1/1
47	164	Plac Wolności 2	miasto	1/2
			+ 10 osób prywatnych	0
			TBS Zarząd	1/1
48	165	Plac Wolności 2	miasto	1/2
			+ 10 osób prywatnych	0
			TBS Zarząd	1/1
49	166	Plac Wolności 3	miasto TBS Zarząd	dz. nr 385; 1/1 1/1
		Plac Wolności 4	+ 14 osób prywatnych	dz.384; 1/1
50	167	Plac Wolności 5	miasto TBS Zarząd	dz. nr 383; 1/1 1/1
		Plac Wolności 5a	+ miasto	dz. nr 382/2; 1/1
		Plac Wolności 5b	+ 1 osoba prywatna	dz. nr 382/4; 1/1
51	168	Plac Wolności 6	miasto	1/1
52	170	Plac Wolności 9	miasto	1/1
			TBS Zarząd	1/1
53	171	Plac Wolności 9a	miasto	1/1
			TBS Zarząd	1/1
54	175	Plac Wolności 24	miasto	929/1000
			+ 1 osoba prywatna	71/1000
55	176	Plac Wolności 24	miasto	1/1
56	182	Pomorska 5	miasto	1/1
57	183	Pomorska 9	miasto	1/1
58	186	Pomorska 13	miasto	1/1
59	192	Sieradzka 23	miasto	1/1
			TBS Zarząd	1/1
60	193	Sieradzka 26	miasto	1/1
61	194	Sieradzka 28	miasto	1/1
			TBS Zarząd	1/1
62	196	Sieradzka 30	miasto	1/1
			TBS Zarząd	1/1
63	197	Sieradzka 33	miasto	1/1
			TBS Zarząd	1/1
64	200	Sieradzka 61	miasto	1/1
			TBS Zarząd	1/1
65	201	Sieradzka 61	miasto	1/1
			TBS Zarząd	1/1
66	204	Szadkowska 17	miasto	1/1
67	205	Szadkowska 19	miasto	1/1
68	206	Szadkowska 21	miasto	1/1
69	207	Szadkowska 29	miasto	1/1
70	227	Złota 10	miasto	1/1
71	231	Złota 25	miasto	1/1
			TBS Zarząd	1/1

72	232	Złota 29B	miasto	1/1
73	235	Złotnickiego 3	miasto	1/1
74	238	Złotnickiego 7	miasto Zarząd Muzeum Historii Miasta	1/1 1/1
75	239	Złotnickiego 7	miasto Zarząd Muzeum Historii Miasta	1/1 1/1
76	241	Złotnickiego 12	miasto	1/1
77	242	Złotnickiego 13	miasto	1/1
78	247	Złotnickiego 23	miasto użytkowanie Komenda Hufca ZHP	1/1 1/1
79	249	Złotnickiego	miasto	1/1
80	250	Karsznice, Grunwaldzka 1	Skarb Państwa	1/1
			użytkowanie wieczyste - miasto	21270/103510 (~20,5%)
			użytkowanie wieczyste -19 osób prywatnych wspólnota mieszkaniowa	82240/103510 (~79,5%)
81	251	Karsznice, Grunwaldzka 2	Skarb Państwa	1/1
			użytkowanie wieczyste - miasto	9470/126617 (~7,5%)
			użytkowanie wieczyste - 23 osoby prywatne wspólnota mieszkaniowa	117147/126617 (~92,5%)
82	253	Karsznice, Grunwaldzka 4	Skarb Państwa	1/1
			użytkowanie wieczyste - miasto	4090/84110 (~4,9%)
			użytkowanie wieczyste -12 osób prywatnych wspólnota mieszkaniowa	80020/84110 (~95,1%)
83	254	Karsznice, Grunwaldzka 5	Skarb Państwa	1/1
			użytkowanie wieczyste - miasto	12310/85760 (~14,4%)
			użytkowanie wieczyste -10 osób prywatnych wspólnota mieszkaniowa	73450/85760 (~85,6%)
84	255	Karsznice, Grunwaldzka 6	Skarb Państwa	1/1
			użytkowanie wieczyste - miasto	6720/85450 (~7,9%)
			użytkowanie wieczyste -13 osób prywatnych wspólnota mieszkaniowa	78730/85450 (~92,1%)
85	261	Karsznice, Karsznicka 56	Skarb Państwa	1/1
			użytkowanie wieczyste - miasto	5130/16830 (~30,5%)
			użytkowanie wieczyste -1 osoba prywatna	11700/16830 (~69,5%)
86	268	Karsznice, Karsznicka 118	Skarb Państwa	1/1
			użytkowanie wieczyste - miasto	5490/96910 (~5,7%)
			użytkowanie wieczyste -19 osób prywatnych wspólnota mieszkaniowa	pozostałe
87	279	Karsznice, Plac Zwycięstwa 1	Skarb Państwa	1/1
			użytkowanie wieczyste - miasto	20540/101730 (~20,2%)
			użytkowanie wieczyste -21 osób prywatnych wspólnota mieszkaniowa	pozostałe
88	280	Karsznice, Sylli 2	Skarb Państwa	1/1
			użytkowanie wieczyste	16230/101730 (~16,0%)

			- miasto	
			użytkowanie wieczyste -21 osób prywatnych wspólnota mieszkaniowa	85500/101730 (~84,0%)
89	281	Karsznice, Wojska Polskiego 3	Skarb Państwa	1/1
			użytkowanie wieczyste - miasto	8832/102945 (~8,6%)
			użytkowanie wieczyste -21 osób prywatnych wspólnota mieszkaniowa	94113/102945 (~91,4%)
90	282	Karsznice, Wojska Polskiego 8	Skarb Państwa	1/1
			użytkowanie wieczyste - miasto	17855/102735 (~17,4%)
			użytkowanie wieczyste -20 osób prywatnych wspólnota mieszkaniowa	84880/102735 (~82,6%)
91	283	Karsznice, Wojska Polskiego 9	Skarb Państwa	1/1
			użytkowanie wieczyste - miasto	10350/94300 (~11,0%)
			użytkowanie wieczyste -17 osób prywatnych wspólnota mieszkaniowa	83950/94300 (~89,0%)
92	285	Karsznice, Wojska Polskiego 14	Skarb Państwa	1/1
			użytkowanie wieczyste - miasto	9810/94120 (~10,4%)
			użytkowanie wieczyste - 17 osób prywatnych wspólnota mieszkaniowa	84310/94120 (~89,6%)
93	286	Karsznice, Wojska Polskiego 16	Skarb Państwa	1/1
			użytkowanie wieczyste - miasto	17349/101259 (~17,1%)
			użytkowanie wieczyste -20 osób prywatnych wspólnota mieszkaniowa	82910/101259 (~81,9%)
94	291	Karsznice, 1-go Maja 6a i 6b	Skarb Państwa	1/1
			użytkowanie wieczyste - miasto	6540/85425 (~7,7%)
			użytkowanie wieczyste -11 osób prywatnych wspólnota mieszkaniowa	78885/85425 (~92,3%)

Miasto planuje wspierać finansowo prace konserwatorskie i remonty zabytków w latach obowiązywania Gminnego programu opieki nad zabytkami. Środki przeznaczone na zabytki są zabezpieczone w budżecie miasta w przypadku realizacji zadań określonych w Programie. Inaczej jest w kwestii udzielania dotacji na prace lub roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków. Kwota udzielanego dofinansowania nie jest stała i uzależniona jest od ilości wpływających wniosków. Zasady udzielania dotacji określa uchwała nr XXXII/261/16 Rady Miasta Zduńska Wola z dnia 29 grudnia 2016 r. w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

W latach 2013 - 2014 korzystano z zabezpieczonych środków finansowych na realizację zadań własnych dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w zakresie:

- 1) realizacji projektu pn. „Rewitalizacja Centrum Miasta Zduńska Wola”, w tym przebudowy 5 kamienic na Placu Wolności ujętych w gminnej ewidencji zabytków - obiekty przy Placu Wolności 9, 9A, 3, 5 i 6 - kwota wydatkowana - 6 285 000,00 zł (kwota dotyczy wydatków poniesionych na remont kamienic w trakcie realizacji projektu pn. „Rewitalizacja Centrum Miasta Zduńska Wola”);
- 2) wykonania dokumentacji zabytków nieruchomych - dla stanowisk archeologicznych - kwota zabezpieczona - 3 000,00 zł;
- 3) wystąpienia o dokumentację stanowiącą załącznik do wniosku o wpisanie parku do rejestru zabytków nieruchomych województwa łódzkiego - kwota zabezpieczona - 800,00 zł;

- 4) wykonania inwentaryzacji parku wraz z koncepcją jego zagospodarowania - kwota zabezpieczona - 70 540,50 zł;
- 5) zorganizowania konkursu w celu wyłonienia najlepszego projektu „koncepcji architektoniczno - budowlanej rozbudowy budynku dworca kolejowego wraz z zagospodarowaniem przyległych terenów przestrzeni publicznej w Zduńskiej Woli” - kwota zabezpieczona - 59 000,00 zł.

Łączna kwota zabezpieczonych środków wyniosła ok. 133 341,00 zł + kwota wydatkowana 6 285 000,00 zł - SUMA: 6 418 341,00 zł.

Natomiast w latach 2015 - 2016 korzystano z środków na wykonanie następujących zadań:

- 1) rewaloryzacja parku miejskiego - Miasto ma zabezpieczony w budżecie 1 milion złotych na ten cel. Wartość całego projektu wynosi 8 791 412 zł. Dofinansowanie WFOŚiGW w Łodzi wyniesie 3,5 mln, a z RPO Województwa Łódzkiego miasto pozyskało 3 113 768 zł. Termin zakończenia projektu planowany jest na koniec sierpnia 2018 r.;
- 2) przyznanie w 2015 r. dotacji w wysokości 236 000,00 zł na prowadzenie prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytku: instrumencie organowym w kościele parafialnym Wniebowzięcia N.M.P w Zduńskiej Woli, stanowiącym część składową zabytku wpisanego do rejestru zabytków pod numerem 382/A;
- 3) przyznanie w 2016 r. dotacji w wysokości 10 000,00 zł na prowadzenie prac konserwatorsko - restauratorskich zabytkowych wypraw tynkarskich prezbiterium i transeptu w Bazylice Mniejszej Wniebowzięcia NMP w Zduńskiej Woli, wpisanej do rejestru zabytków pod numerem 382/A.

Zaleca się, aby finansowe wsparcie miasta w latach 2017 - 2020 przy zadaniach z zakresu opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego, w miarę możliwości, z każdym kolejnym rokiem systematycznie wzrastało do pewnego, stałego poziomu finansowania (np. procentowego udziału w corocznie uchwalanym budżecie). Pozwoli to potencjalnym beneficjentom na zaplanowanie inwestycji w perspektywie kilkuletniej (np. gdy w ciągu jednego roku nie jest możliwe zakończenie prac). Kolejnym rozwiązaniem polepszającym stan zachowania lokalnych zabytków jest występowanie miasta w roli partnera przy projektach unijnych lub ministerialnych, w których beneficjenci (właściciele zabytków) często nie są w stanie zapewnić wymaganego wkładu własnego. Takie działania z pewnością podniosłoby poziom życia mieszkańców oraz atrakcyjność turystyczną miasta.

Zadania Gminnego programu opieki nad zabytkami mogą też być realizowane przez instytucje kultury podległe miastu lub funkcjonujące na jej terenie (np. regionalne izby tradycji, domy kultury, biblioteki) w ramach działalności bieżącej. Ponadto (w zakresie ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie) miasto może wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia, parafie).

11. Bibliografia

1. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
2. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.
3. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach.
4. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.
5. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r.- Prawo budowlane.
6. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska.
7. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.
8. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami.
9. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej.
10. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie.
11. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach.
12. Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach.

13. Ustawa z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej.
14. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem.
15. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.
16. Materiały udostępnione przez Urząd Miasta w Zduńskiej Woli.
17. Materiały konserwatorskie udostępnione w siedzibie Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Łodzi, Delegatura w Sieradzu.
18. Program opieki nad zabytkami dla miasta Zduńska Wola na lata 2013 - 2016, opracowany przez firmę CIM-Mes Projekt Sp. z o.o. w ramach Pracowni Badań i Dokumentacji Zabytków ZABYTKI.DOC: mgr Anna Gola, mgr Michał Krasucki.
19. www.zdunskawola.pl.
20. www.powiatzdunskowolski.pl.
21. www.nid.pl.
22. www.nimoz.pl.
23. www.stat.gov.pl/gus.
24. www.isap.sejm.gov.pl.
25. www.wikipedia.pl.

12. Spis tabel

1. Tabela nr 1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków miasta Zduńska Wola.
2. Tabela nr 2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków miasta Zduńska Wola.
3. Tabela nr 3. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków miasta Zduńska Wola.
4. Tabela nr 4. Stanowiska archeologiczne ujęte w gminnej ewidencji zabytków miasta Zduńska Wola.
5. Tabela nr 5. Analiza SWOT.
6. Tabela nr 6. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr I.
7. Tabela nr 7. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr II.
8. Tabela nr 8. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr III.
9. Tabela nr 9. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr IV.
10. Tabela nr 10. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr V.
11. Tabela nr 11. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr VI.
12. Tabela nr 12. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr VII.
13. Tabela nr 13. Obiekty zabytkowe stanowiące własność miasta Zduńska Wola.